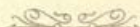

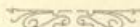
„NAŠ DOM“

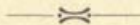
Zbirka povesti, pesmi in narodnega blaga,
zanimivosti itd.

III. zvezek.

Vojna leta 2000. — Doma in na
tujem.

V Celji leta 1899.

Uredil, izdal in založil Dragotin Hribar.

Vojna leta 2000.

Fantastična povest A. Boruma. Iz ruščine prevel
Zaplaninec.

I.

V kraju, kjer se spajajo meje Moravije, Šlezije, Galicije in Ogrske, vtaborila se je cela armada, zbrala se je le-sem na velike vojaške vaje. Te vaje so tvorile tokrat posebno zanimanje, kajti pri njih so se nameravali izvesti poskusi z vsemi novotarijami v vojnem delu: z brezdimmnim smodnikom, letečim telegrafom, s kolesarskimi povelji, z različnim novim orožjem, s šotori nove iznajdbe, s prihranitvijo vojsk s konzervami — obče z vsem, kar se doslej še ni praktično poskušalo. Mene ter mojega prijatelja, stotnika Vizerja, je vojno ministerstvo odredilo h glavnemu stanovanju jedne vežbajočih se armad. Naše glavno prebivališče bilo je v neveliki moravsko-vlaški vasici. Nama z Vizerjem bilo se je naseliti v hiši vaškega župnika, kateri je naju kaj prijazno vsprejel. Gostoljubni župnik

je nama povedal mnogo zanimivega o nravih ter običajih okoliškega prebivalstva, pripovedoval razne narodne pravljice in legende.

Osobito mi je godila jedna pripovedka — o gori Radgost, ležeče ne daleč od vasi. V špiljah te gore prebiva starodavni vitez Ho-Maho, svoje vrste Faust, kateri je obsojen, zbok svoje pregrešne vedoželjnosti na skrivnosti, sedeti za kazen večno pod zemljo med svojimi knjigami ter rokopisi. Njega trpinčijo želje pozvedeti, kaj se dela na zemlji; no posreči se mu to le tedaj, če kakšen človek zablodi v njegov labirint. Starec zadržuje tega človeka ter ga sili pripovedovati, kaj se godi na belem svetu, in mine navadno sto let, predno spusti Ho-Maho od sebe pripovedovalca. Ali teh sto let premine tako hitro, da se človek v tem ne utegne spremeniti niti duševno, niti telesno, in ko znova dospe na vrh, pod božje solnce, z začudenjem zre okoli sebe povsem novi neznani mu svet. Tako vsaj zatrjuje legenda.

Ta pravljica je zelo razvnela mojo domišljijo ter zbudila v meni željo, obiskati čarobno goro. Drugi dan so imele armade ravno odmor, in jaz sem predložil svojemu prijatelju Vizeru hribolaziti na Radgost. Ali stotnik, ves vglobljen

v svoje vojaške načrte, se je zanimal za moj predlog kaj hladno.

Komaj se je zaznal svit, mahnil sem jo na pot sam. Hoja na Radgost se je pokazala i daljša, i mučnejša, nego sem si jo predstavljal. Solnce me je že kaj silno žgalo v hrbet, a gorski vrh še ni bil blizu in neprestano sem se krepčal s seboj vzetimi živili. Osobito močno sem bil srkal izvrstno ogrsko vino, s kojim me je bil založil na pot župnik. Bil je že poldan, in sklenil sem odpočiti se. V prepadu med dvema visoko v zrak strlečima skalama je bilo mnogo črnice, a med njihovimi grmiči še neke debelejšje, po obliki ter barvi njim do cela podobne jagode. Razgrnil sem plašč, legel nanj, izpil ostalo vino ter snedel nekoliko jagod. Neka nenavadno prijetna utrujenost se je začela razlivati po mojemu telesu. Sredi visokih pečin se je videl samo neveliki kos modrega neba, a po njem so nalik lahnim jadram pluli majhni, prozorni peresasti oblaki.

In mahoma sem začutil, kakor da gine zemlja pod menoj; dozdevalo se mi je, kakor da padam v nekak neskončni prepad. Toda glej, moje letenje je postajalo vedno počasneje ter počasneje, in slednjič sem obstal. Ležal sem v ve-

likanski kapničasti jami; po stenah so se ščepe-
rili lesketajoči kristali dragocenih kamnov, videle
se grude zlata ter srebra, in nad vsem tem je
caril neki tajnostni polumrak.

Pred menoj je stal neki starec, s starim,
tolstim rumenkastim foliantom v rokah.

„Jaz sem Ho-Maho“, se mi je predstavil.
„Jako sem vesel zopet videti človeka, prišedšega
k meni z zemeljskega površja. Pripoveduj mi
vendar, kaj se vrši tam zgoraj.“

Rad sem mu vstregel, in razgovarjala sva
se o parni sili, o elektriki, železnici, parnikih,
telegrafu, telefonu itd. Pravil sem mu o vspehih
kemije, pogovarjala sva se o fotografiji ter njeni
uporabi, pomenkovala se o spektralni analizi in
o oni ogromni oblasti znanostij, katera se ima
zahvaliti njegovi iznajdbi.

Ho-Maho je vse to vedel, vse razumel, toda
vse mu je bilo še nedovršno, potrebno nadalj-
njega spopolnjevanja. Misli, koje je v tem oziru
razvijal, so bile tako ostroumne izvirne, da sem
se čudil.

Moje pripovedovanje je starec često prekinil
z vprašanji, ki so jasno kazala globoko zanimanje
za vse ter čudno tanko in bistro sposobnost pri-
svojiti si hipoma vse. Poslednjo okolnost sem

posebno občudoval, ko sva se pogovarjala o novejših vspehih tehnike. On ni le hitro razumeval moja razkladanja no i sam mi je bil pojasnil marsikaj, kazaje mi stare modele strojev, bivših v rabi pred dvesto leti, in poznejše, katere je bil sam izumil ter izvršil. Skozi neveliko razpoko je bilo deloma vidno površje zemlje; tja je starec nameril daljnovid in jel me izpraševati o nekih novih pojavih koje je videl ondi.

„Čuj“, se je obrnil k meni Ho-Maho, jemaje od očij daljnogled. „Meni se zdi, kakor da mnogo naroda teka tam zgoraj, a po zemlji gonijo težka kolesa. Vprav tisto sem slišal, ko si dospel semkaj ti. Nemara je narodna selitev, ali razsaja spet vojna?“

Nasmehnil sem se.

„Nu, kakšna vojna! Le njena približna enakost, velike vojaške vaje“, sem mu odgovoril in takoj sva zopet kramljala. Vprašal me je o oboroženju vojsk, in jaz seveda nisem opustil prilike pohvaliti sedanje orožje v primeri s prejšnjim, in zlasti podrobno sem mu opisal naš brezdumni smodnik ter lahke nevelike magazinske puške.

„Hm!“ je prebil Ho-Maho mojo zadovoljno pohvalo; „da pred mnogimi stoletji, ko smo se vojskovali s streljanjem, dosegli smo bistveno

baš taistih vspehov: lahkega malokalibrnega orožja ter povsem brezsvočnega streljanja. Torej v čem so vaši vspehi? Čemu pa ne vporabljate na vojni vseh znanostij, ki jih vam nudi veda? Zakaj ne pokorjate sovraga z elektriko, čemu ne uničujete njegove polke s pomočjo razpočenja zgoščenih plinov? Čim grozovitejša, čim neusmiljenejša bode vojna, čim več ljudij bode poginilo v kratkem času, tem preje se bodo vojne končale in tem redkeje se ponavljale. Ne oslavljenje sovražnika, a popolno njegovo iztrebljenje, — evo kar je dolžno sedaj služiti vojnim geslom. Vi, ki se ponašate, da ste doveli svojo umetnost v vojnem oziru do najvišje stopinje, — vi spoznate svojo zmoto, kadar vam pride spopasti se s protivnikom, ki bode bojeval tako, kakor sem ravnokar razlagal.“

Ho-Maho, govoreč vse to z vidno razburjenostjo, je polagoma rastel in rastel pred menoj ter v tem postajal prozračen. Najedenkrat je do cela izginil, a jaz sem se nahajal v neki soteski, nad katero je še slabo gorela zarja mladega jutra.

Premišljaje o svojem čudnem dogodku, kateri sem bil voljan smatrati za sen, prikoračil sem iz soteske in kmalu sem bil tudi že pri vratih svojega stanovanja.

II.

Župnikov dom se mi je dozdeval nekoliko izpremenjen, no pripisal sem to okolu vladajočemu polumraku. Toda kraj zaprtih hišnih vrat sem zagledal nekaj sličnega gombu električnega zvonca, a zraven njega — telefonski rogič, — naprava, kojo preje, menda zbok raztresenosti, nisem bil zapazil.

V odgovor na moje dano znamenje se je razdal iz rogiča nek neznani glas, izprašujoč me, kdo sem in kaj hočem. Na moj odgovor je sledila še cela vrsta vprašanj, in slednjič se je prikazal nek mlad človek.

Vprašal sem ga nestrpno, li je doma stotnik Vizer.

„General-feldmaršal Vizer?“ je vprašal mlad človek. „Da on je stanoval tu; no on, in ves njegov štab, in vsi njegovi vojaki so šli odtod še pred solnčnim zahodom.“

„Kaj? Nočna rabuka?“ sem vskliknil. „Treba se je podvizati, da jih dohitim. A morda je že prepozno, ne utegnem? Hej, konja, konja brzo!“

Skočil sem bil v hlev, kamor sem včeraj postavil svojega konja, no — kakšen šment? nisem ga mogel najti.

„Kje pa so konji?“

„Konji? Kakšni konji?“

V globini duše sem preklinjal sedaj precej vestnega prijatelja Vizerja, kateri mi je bržkone poslal konja proti Radgosti; ali srditi se ni nič pomagalo; trebalo se je podvizati, in vprašal sem, ni li vsaj kak voz na razpolago.

Mlad človek je potrjujoče pokimal z glavo in dal v telefon kratko povelje.

Kako pa je bilo moje čudenje, ko je hipoma, povsem brezšumno prikolesil k hiši naročeni voz — nekaj drožki sličnega, brez vsake zaprege, na sprednjem sedežu je sedel človek, vravnavaoč krmilo, kakršno imajo kolesa (velocipedi).

Pomajavši z glavo, sem se vsekakor vsedel na voz, ki se je takoj premaknil, izpočetka počasi, a potem vedno urneje ter urneje in prišedši na izborna cesto, vozil slednjič s tako naglostjo, proti koji je hitrost naših brzovlakov pokazala se pravcata želvina hoja. Pri tem sem zapazil, da moj voznik docela nepremično sedi ter ne deluje z nogama; iz tega sem sklepal, da mora biti v vozu mehanični dvigatelj. Na moje vprašanje o tem, je voznik kratko odvrnil.

„Akumulator“.

Prešlo je nekoliko časa, voz je bil brž zavrt ter obstal pred neko čudno zgradbo, stoječo trdo tik ceste. Na steni tega poslopja sem prebral snažen napis v nekotikih jezikih: „Akumulator-avtomat! Vsled rabe izproženi akumulator s priloženo odmerjeno plačo se tu v petih minutah znova nabaše. Vštric tega poslopja je stala nevelika tovarna za popravljanje med potoma poškodovanih koles in motorov.

„Čudna naprava!“ sem si mislil. „In kje? V kraju, skoraj povsem neizobraženem!“

Voznik mi je kratko pojasnil, da ne želi peljati dalje, kajti je to nevarno, a mi pokazal približno pot, po kateri je treba iti, da bi došel armado. Zopet ga nisem razumel. Kakšne nevarnosti se neki boji, ako so tu navadni manevri?

Zamišljeno sem jo mahal naravnost čez polje proti kraju vojaških vaj. Mahoma me je preplašil nekak čuden neslišani šum, in napram meni je letela cela vrsta ne vozov, ne vagonov. Prvo minuto sem mislil, da je to vlak; toda ne, vozovi niso bili zvezani drug z drugim, in pri tem narejeni vsi v taki baš obliki, kakor je bil voz, na kojem sem se ravnokar vozil, in — vsi napolnjeni z ranjenci.

Bolniki so ležali, na mojo neizmerno zavzetost, brez najmanjšega gibanja, v blaženi nezavednosti; vse so očevidno narkotizovali. To so bili izključno starci, nekateri že čisto postarni; bile so med njimi i ženske; sleherni voz je vodila ženska; in vsi so bili oblečeni v neko široko obleko sivkastega boja.

„Kaj pomeni vse to?“ sem vprašal. „Kakšna nesreča se je pripetila? Se je razpočilo kaj? Je bil požar?“

Na moja vprašanja so se z vozov razdaval nekimi meni neumljivi kriki, in čez nekaj trenutkov se je ves sanitarni vlak, liki čarobna prikazen, skrnil mojim očem.

Kmalu sem bil srečal novi vlak. Tu so bili vozovi izdelani nekoliko drugače ter oskrbljeni z nekimi posebnimi pripravami, podobnimi električnim strojem. Na vseh vozovih so bili različni napisi, sami od sebe svetivši se v polumraku ranega jutra. Na enem vozu sem čital sledeči napis: „Silozapurna kolona. Akumulatorjev voz št. 27: 1,087 meterton“ . . . Dalje čitati nisem mogel. Vlak je hitro letel mimo.

Moja nedoumnost je še bolj rastla. Kaj mora neki biti to?

Hodil sem naglo, da bi preje rešil mučno uganjko. Na srečo, na cesti se je našlo nekaj kolesu sličnega. Skočil sem nanj in letel dalje, ne videč skoraj povsod na cesti razmetanih različnih predmetov: potrtilih vozov, koscev obleke, orožja; mestoma so se videla celo i človeška telesa.

Prestrašen sem obstal.

Sredi ubitih so bili zopet malone izključno starci pa ženske, uprav v oni sivi obleki z različnimi našivi, koji so značili očevidno vrsto orožja, ali vojaški oddelek. Znači — vsi so vojaki!

No kakšni neki so vendar ti manevri? Kajti to je pravcata vojna. Nekateri ubitih so bili grozovito razmesarjeni; vidno je bilo, da je todi strašno razsajal artilerijski ogenj, in bržkone so streljali s kartečami, kajti nekatera trupla so bila, kakor rešeta gosto pokrita z malimi, no skoraj izključno predrtimi ranami.

Sedaj nisem več dvomil, da se je tu ravnokar vršila bitka, in znabiti se še kje nadaljuje, pa s kom?

Tu sem bil zazrl i vojske — dolge sive vrste, ki so se vlekli liki velikanske gosenice, deloma peš, deloma na kolesih ter v električnih vozeh.

Brzo sem pospešil k njim, in . . . novo začudenje!

Nisem verjel svojim očem! Da, nemara so ti v sivo obleko oblečeni oddelki, brez izjeme sestoječi iz starcev in žensk, in samo poveljniki so bili mladi ljudje, — nemara so to naši vojaki? In kakšno čudno orožje imajo! Da, proti kakemu sovražniku so se pač oborožili?

Na vsa moja vprašanja so mi ljudje kratko odgovarjali s poluneumljivimi besedami; zapazil sem bil tudi, da se oni nič manj ne čudijo meni, nego jaz njim. Naposled, po neskončnem povpraševanju so mi pokazali točko, kjer mi je iskati Vizerja. Obrnil sem tja svoje kolo.

Čez nekaj minut sem obstal na holmcu, obdanem z obilico lepih železnih stolpov ter železnih sten. Na prvi pogled sem uvidel, da so te stene prenesljive; spoznal sem bil i snov, iz koje so bile izdelane; to je bil aluminij; čezmerna tankost sten, pri znani mehkobi aluminiija se mi je pokazala vsekakor nezadostna, da bi mogla varovati človeka celó pred puškinimi svinčenkami. No, kakšna pa je bila moja zavzetost, ko sta tresk in sičanje, od časa do časa razlegajoča se za stenami, mi jasno pokazala, da se najmočnejša nabasanja razbijajo o njih, ne store

nikomur škode. Skupno s tem sem videl, da se nahajam v samem sredotočju neprijateljskega ognja. V zraku se je nepretrgoma čulo žvižganje ter sičanje smrtonosnih svinčenk.

Ali odkoder pač ista prihajajo? Nikjer ni bilo videti sovražnika.

„Za skrivališča!“ se je oglasilo mahoma neko rezko povelje, in takoj sem bil spoznal glas svojega prijatelja Vizerja. Ozrem se, in vidim — da to je on. Stal je za jedno aluminovih sten, obkoljen z drugimi vojaki.

No, Bog moj! Kakšen je! Obličje je res tisto, — precej sem ga spoznal, vzlic sivi obleki, ki je bila na njem, — no, kaj čudno orodje je i na njegovih očeh, i na ušesih, i pod rokami! Kakor tipalci pri žuželkah, so se od njegovih ušes pokritimi z nekakimi kavčukovimi čehljami, vlekli navzgor žice; pod čelom, izstopaje daleč naprej, kakor oči polževe, videlo se je neko čudno orodje z zrkalami, steklenimi prizmami ter punčicami, a prsti so kaj urno skakali po nekakih raznobarnih tipkah. Obdajajoči pa so bili oboroženi prav s takšnim orodjem, in zapazil sem sedaj množico žic, ki so vodile odtodi na vse strani.

Ko sem se bil malce otresel svojega prvega začudenja, stekel sem k svojemu prijatelju Vizerju.

„Nu hvala Bogu, družišče! Slednjič sem te vendar našel. Povej mi, prosim, kaj vse to pomeni?“

Vizer se je obrnil, me pogledal od pet do glave in, nalahno zmajajoč z glavo, kratko dejal:

„Neznan.“

„Da, kaj meniš, Vizer!“ sem vskliknil razžaljeno. „Me ne poznaš? Ali se motim? Saj si artilerijski stotnik, Gregor Vizer?“

„Gregor Vizer?“ je vprašal. „Artilerijski stotnik? Je bil 1896. leta. Umrl kot polkovnik 1916. Moj praded,“ je pravil v pretrganih stavkih.

„Kaj? umrl?! 1916. leta?! Pa včeraj še sem jedel ter pil ž njim!“

Vizer me je še jednoč pazno pogledal, vidno v dvomu, li sem pri pravi pameti.

„Kdo? vi?“ je trčil vame s prstom.

„Da, jaz, Anton Borum, kapitan generalnega štaba, člen tehnične vojne komisije na velikih vojaških vajah.“

Vizer je zamišljeno stresel glavo, se zasukal kruto ter završil najino besedovanje baš z isto lakonično izjavo, s katero je pričel:

„Neznan.“

Drugi častniki, obkoljajoči naju, pečajoči se s svojimi aparati in opazovanji, se niti trohico niso brigali za najino kratko pomenkovanje. Le nek mali starček, ki se je bil bavil z nekolikimi vojaki z docela drugačnimi orodji za jednim varujočih stolpov, je pristopil k meni in, predstavivši se mi sam za Evelina Savera, vprašal za moje ime ter priimek.

„Je že gotovo,“ je izpregovoril, listajoč v v stari oglodani zapisni knjižici: „Anton Borum . . . kapitan . . . generalnega štaba . . . da . . . da . . . poginil . . . na Radgostu . . . 25. kimovca 1897. leta . . . telo ni najdeno.“

„Kaj? Kdo je poginil?! Jaz?! Kedaj? . . . Koliki dan pa brojite danes?“

„Dan 25. septembra leta 2000.“

Kar odrevenel sem bil od presenečenja. Počasi, malo po malo sem se jel zavedati, in hipoma kakor da mi je mrena padla raz očes. Tu ga imaš! Po takem sem približno sto let prebil v tajnostnih jamah Radgosta! Zdajci sem prišel v novi, povsem tuji mi svet, prišel osamel, nikomur poznan, brez prijateljev, brez sorodnikov in povrhu — kakor otrok, nevedoč ničesar, kar je v sto letih izumilo zelo napredujoče človeštvo. V tem sem se lahko danes že nekolikokrat prepričal.

A starček, kot bi umevaje moja čuvstva ter misli, mi je pripovedoval:

„Kmalu po japonsko-kitajski vojni 1895. leta je kitajska vrgla raz sebe vedno nepodjetnost ter osamelost. Neverjetni uspehi po evropskemu obrazcu, prirodni pogoji, mnogobrojnost prebivalstva, zdravi živci . . . so posledice, da se ponavljajo napadi na Evropo vedno češče. Širjenje Kitajske občutno davi Evropo. Vrší se premikanje narodov iz vstoka na zapad. Kakor ravno sedem vekov pred tem, malone v onem kraju, se je dolžna rešiti usoda Evrope.

„Aha“, sem omenil: „bitka s Tatari.“

Saver je prikimal z glavo ter nadaljeval pripovedovati, kako so se evropski narodi združili, mobilizovali dvajset milijonov vojakov, koji imajo v kratkem času zmagati ali zaigrati usodno bitko. Tu nahajajoči se del vojske, pod poveljništvom generala feldmaršala Vizera, odposlan radi raziskanja ter utrjenja gorskih karpatskih prehodov, je imel danes boj z dokaj mnogoštevilnejšim neprijateljem. V bistvenosti se še bitka nadaljuje, no slabo, zato, ker obe stranki pričakujeta pomoči, da bi potem z nastopom noči pristopili k odločilni bitki.

„Torej se zdajci vojskujejo glavnim načinom ponoči?“ sem vprašal.

Na to mi je pripovedovalec odgovoril, da je nočna bitka — jedino sredstvo vsaj nekoliko oslabiti vserazdivjajočo moč današnjih naprav.

Na moje vprašanje, kedaj potakem vojaki počivajo, je odgovoril Saver, da večina delujoče armade počiva med vožnjo, kajti le za časa boja in pa na takih krajih, kamor ne prideš drugače kakor peš, morajo biti vojaki na nogah; a sicer pa se prevažajo na električnih vozovih, koji jim služijo za stanovanje in odpočitek ob času odmora.

Nisem mogel ne priznati, da je to kaj praktično, a Saver je nadaljeval svojo povest. Po njegovih besedah so cele vrste zasebnih društev, a na mnogih krajih i vlade same, pričele izkoriščati gorske potoke, vodopade, reke, morske burje in celo povodnji, obračaje jih v delo, s pomočjo posebnih strojev, v električno silo. Zatem se ta sila prenese v znane osrednje točke, a iz poslednjih se razpelje v razne strani. Taki velikanski vodnjaki z električno močjo se rabijo i na polju današnje vojne; iz njih zajemajo elektriko vozovi, v kojih se prevažajo vojaki.

Takšne vozove sem torej srečal na polju. Čuvši ta pojasnila, nisem vstrajal, da se ne bi poučil o konjici.

Pokazalo se je, da konjice v tem smislu, kakor sem jo razumeval jaz, docela ni. Pobočniška ter obče poročevalna služba se opravlja telefonskim ali električnim potom, a kjer to ni možno, tam se vporablja v to svrhu poštni golobi, lastovke ter psi; tudi je vpeljanih mnogo vojnih sokolov. Ostala služba, kojo je preje opravljala konjica, ne izključujč i atak, koja sicer polagoma gine, je na kolesarjih.

Sovražnik ima še vsekakor mnogo pristne konjice, — je nadaljeval praviti neumorni starček. No v Evropi je konj, ta draga žival, skoraj čisto izmrl; niso ga redili i zato, ker je njegovo meso malovredna hrana; samo v daljnih samotnih vaseh ga še rabijo za delo, a v večjih mestih ga je možno videti le še v zverinjakih.

Povsem nove naredbe so postale i glede na človeško vojno moč: povsod je upeljana splošna vojaška dolžnost, začeniš od štirinajstega leta pa do konca življenja; pri tem ne bistvuje nobene razlike med spoloma. Skrajno priprosto se rabi novo bojno orožje, delujoče izključno mehanski, in pri zelo visoki izobrazbi povprečno

vsega ljudstva, traja vojaška služba v mirnem času čisto kratko; pri izbruhu vojne se najpreje pokličejo v službo ljudje najmanje sposobni za telesne napore, t. j. stari možje ter stare ženice, zato, ker kakor je že povedano, je raba orožja izredno priprosta, in ne potrebuje močij, a hojo ter prehode izključujejo samovozeči vozovi.

Mladi pa krepki ljudje, ki pospešujejo obrt ter kmetijstvo, se pustijo na miru, kot rezerva v slučaju skrajnosti.

„No s čim pa hranite tako množino vojakov, skupivšo se na nevelikem prostoru?“ sem vprašal.

„S konzervami“, je kratko odvrnil Saver, in zatem sem zavzeto slišal od njega, da se je kemikom slednjič posrečilo najti sredstvo, zgostiti vse neobhodne elemente za človeško hrano, v docela kemično čisti obliki, do take stopinje, da porcija hrane, potrebne človeku za celi dan ni večja od pečenega oreha.

Na mojo opazko, da je človeško telo dolžno kakor poprej zahtevati, da bi bil želodec napolnjen, je moj pripovedovalec odvrnil, da so se ljudje polagoma odvadili veliko jesti; sicer si vojaki pripravljajo iz kemičnih konzerv tečne jedi.

Videč, da ga neverjetno gledam, me je povabil na obed.

Potegnil je iz žepa nekoliko kositrnih škatljic, odprl jedno ter mi jo dal povohati.

„Hmelj? pivni hmelj?“ sem vprašal.

„Podobna reč. Zrase v raztvoru vinskega sladkorja ter namestuje nekdanje vino. Dobra pijača.“

Med tem mu je sluga prinesel plehasto skledico vode. Saver je vrgel notri vsebino druge škatljice — „vinski sladkor posebne vrste“ — pustil ga raztopiti se v vodi in zatem spustil v skledico še neko meni neznano reč; v skledici se je brž pričelo neko sičanje ter burlanje; zatem se je vršila kristalizacija in čez nekaj minut se je stvar izpremenila v neko precej veliko oblo, veliko kakor človeška glava.

Sluga je položil tja vsebino še jedne škatljice — najpoglavitnejša redilna konzerva, a zatem je spekel vso reč na brzo napravljenem ognju.

Dokler se je kuhalo kosilo, — je on iz četrte škatljice, izžmete v vodi, izgotovil preslastno, aromatično, močno vino. Napil sem se vina ter tečno obedoval, — jesti po malone stoletnem stradanju se mi je ljubilo strašno, — okrepčal se in se čutil povsem prerojenega. Nedavno

moje občudovanje ter nekaka izgubljenost sta se zamenili zdajci z brezmejnimi veseljem; šalil sem se s Saverom, burke uganjal s slugo, kateri me je grozno spominjal s svojo postavo na našega polkovnega zdravnika, in docela prijateljski sem besedoval z general-feldmaršalom Vizerom, prišedšim k nama.

No, najedenkrat mi je postalo slabo, pred očmi se mi je zmračilo.

III.

Prebudil sem se od nekakega strašnega potresa. Pred menoj je bil isti Saver ter njegov sluga; vsi trije smo se peljali v samovozečem vozu; v drugem vozu se je menda vozil Vizer s svojim štabom. Nisem mogel povedati tega gotovo, zato ker je postalo že temno pa tudi spanec me je premagoval, tako, da je vse, kar se je potem godilo, plavalo mimo mojih očij nepovsem jasno, kakor prepreženo z meglo.

Jasno je bilo samo to, da idemo v boj. Kamorkoli si pogledal, povsod so bili vidni vojaki. Žarni snopi električnih lučij so od časa do časa razsvetljevali vso okolico, i bojno polje je bilo razsvetljeno nekaj hipov, potem se znova pogreznilo v nepredorni mrak. Na našem potu smo prevozili dokaj široko reko po hitro izvrše-

nem mostu iz kavčukovih rokavov, zvezanih med seboj. Na obronku nevisocega hriba se je razvrstila pehota, in imel sem priliko ogledati si njeno orožje. Pokazalo se je, da so vsi oboroženi z avtomatičnimi puškami. Puška se po jednem strelu znova sama nabaše ter sama izproži, vojaku preostaja nadzorovati le hitrejšo ali počasnejšo streljanje pa svoječasno prilagati patrone.

Orožje — iz aluminija je kaj lepo na pogled in seveda zelo lahko; pa tudi meriti z rokama ni treba; vojak položi njegovo cev na posebno podstavko, a sam leži za prikritjem, obrača puško, kamor sledi, in jo drži samo za kopito.

Daleč tam, v kraju nevidnega sovražnika so začele za hipec bliskati se zdaj rdeče, zdaj zelene, zdaj sinje, zdaj raznih drugih bojev luči. To so — optična znamenja med poveljniki posameznih oddelkov, kateri si naznanjajo, kako združiti sile, ter preiti sredi globoke noči k napadu.

Poveljnik jednega naših oddelkov potegnil je iz žepa specialni nočni zemljevid okolice, natisnjen, v temi s fosforno-svetivšimi barvami, in prav takšen kompas se je zagledal v njegov kazalec in, zazrši na zemljevidu cil, zaukazal: „Jedenajst stopinj sedemnajst dve desetini mi-

nute začetek! stransko meriti — severo — severo — vstok! prenehljaj streljanja pol minute!“

Vojaki so pripravili puške, prešlo je ravno pol minute, in mesto prasketanja, ki sem ga pričakoval, se je mahoma razdalo le sičanje, nalik izpuščanju para iz stroja. Na moje vprašanje mi je Saver pojasnil, da oni ne streljajo s smodnikom, temveč z nekim plinom, ki se zgosti malone v trdočo in se kot tak shrani. Neprijatelj ima po njegovem mnenju čisto gotovo posebne tope, ki bruhajo zgoščeni zrak; leti vlačijo vase vzduh, zgoščajo do najskrajnejših mej in zatem, z močjo najsilovitejšega viharja, ga mečejo na sovražnika.

„Izdelovanje teh še nikjer ne poznatih topov“, je omenil Saver „se drži v najstrožji tajnosti; večina naših višjih častnikov je skeptična do njih; samo general Vizer pa še nekaj specialistov motrijo to stvar resno.“

Med tem je naše streljanje napravilo vidno malo učinkov: rdeče ter zelene luči sovražnikov so i nadalje migljale in nedvojbeno vedno bolj in bolj približevale se nam.

Postalo je neprijetno od neprestanega svita po zraku letečih krogelj, ki so vdarjale v nasipe ter barikade iz električnih vozov.

Med vojaki razlegali so se zdajci kriki, ječanja ter preklinjanja, kar je pričalo, da jih mnoge nevidne kroglice zadevajo.

Sedli smo zopet v svoj voz ter zdrdrali na drug kraj bitke, na veliki hrib, kjer je že stal s svojim štabom general Vizer.

Tu, kakor i preje pri mojem prvem srečanju z Vizerjem, so bila narejena vprav taka aluminova prikritja. Sicer se je teme hriba potapljalo v nepredornem mraku, dočim so v podnožju njegovem električna solnca razsvetljevala bojno polje daleč na okolo na vseh krajih.

Vsled tega električnega svetila je bilo vidno, kako so se nešteti broji sovražnika, jednako mravljinskemu roju, v neskončnih razpredelkih premikali čez vrhove hribovitega pogorja ter se spuščali v dolino, ki jih je ločila od nas, da bi bili tudi z nami odločilen boj.

Zatem smo do cela jasno videli, kako neprijatelj hiti za prikritja, kako potaka s seboj obilico nekih nam neznanih, polovnjakom sličnih predmetov. Vsi, ki so se nahajali v našem glavnem prebivališču, so se vznemirili, ne vedoč, kaj to pomeni; večina je vsejedno prišla konečno do sklepa, da tisti polovnjaki niso nič drugega, nego prenesljiva prikritja. Z njimi hočejo bržkone

okrepiti tisti kraj ravnine, da bi celo pred samim naskokom imeli prikritje.

Po številjenju generalnega štaba, nas je čakalo delo z armado 300.000 mož; ako se le ta dvigne z vso svojo veličino, bode težko našim vojakom odbiti naval. To se dopustiti ne sme. General Vizer, ogorčen zbok svojih prejšnjih nevspehov, je zaukazal pristopiti k raketom.

In brže, kot bi čakale baš tega povelja, javile so se raketne baterije, ljudje so zabili v zemljo kole in vtaknili v obroče neke čudne patrone po obliki zelo slične smodki, a dva vatla dolge. Ognjeni rep, navadno spremljajoč raketo za časa njenega letenja, je bil tu jedva viden ter je hitro ugasnil, čeprav je žvižganje ter sičanje pričalo jasno, da raketa še vedno leti.

Saver mi je kaj podrobno razložil, da je smodnika, ki dela raketi rep, v njej samo toliko, da jo nese čez mejo našega vojaštva, a tam zunaj na sovražnikovi strani že ne deluje več smodnik, ki je zgorel, a v silo stopi zgoščena ogljikova kislina; hitrost rakete se poveča, in ob jednom s tem se izpremeni njena pot; z neizredno hitrostjo leti leta navpično nad zemljo, a strupeni plini, koje izpušča pri tem, delajo tako omamljivo na bližnje, da ljudje obnemorejo ter

konečno niso sposobni za boj. Ko pade slednjič v cilj, razsiplje karteče, a ob enem s pritiskom zraka razpoči, ali pa, — kakor v današnjem slučaju, ko se rakete mečejo v sotesko, kjer se skriva sovražnik, — ko pade na zemljo, razvije leta tako množino ogljikove kisline, koja se zbok svoje teže ne vzdigne z zemlje kvišku, da morajo vsi tam nahajajoči se vojaki zgoreti.

„Potem“ je nadaljeval Saver, „čez nekoliko časa, ko se zrak malo očisti, pridemo mi ter pomorimo v nezavesti ležeče sovražnike.“

A rakete so v tem nadaljevale svoje delo, pa tudi v drugih točkah bojnega polja se je stvar vidno približevala k razvitku.

Na nebu se je pokazala luna in oba sovražnika sta se požurila vidno, spraviti svoje vojake v red, predno to od človeške volje neodvisno svetilo posije dokaj možno na vso okolico. Bil sem strašno presenečen, zazrši velikansko množino bojnikov, ki so se spuščali v sotesko, kjer je sedaj vladala grobna tišina. Zmaga se je kazala brezvspešna, in Vizer je dal optično znamenje k splošnemu napadu.

Najedenkrat je general zlobno udaril z nogo ter razjarjen kriknil.

Brzjavna vest daleč spredaj nahajajočega se poizvedovalnega oddelka, a morda i izdajalsko naznanilo iz sovražnega tabora, je dajalo vedeti, da je neprijatelj v soteski zanetil svoje polovnjake ter razsipal živo apno, katero, združivši se hitro z ogljikovo kislino naših raket, je le-to naredilo docela neškodljivo; sovražnikova pehota prihaja med tem z nasprotne strani na holme, kamor je bila namenjena i naša armada. Potem je prišla še vest, da od vstoka naglo drvi mnogobrojna neprijateljska konjica; no z naravnostnega pota je le ta bila odbita z umetnim razletom udušljivih plinov, ki je bil napravljen doli ob vsi cesti.

Polčzaj je postal povsem neprijeten.

Vrniti se nazaj, z v boj odposlano vojsko — je nemožno. To bi značilo udati se naravnost sovražniku. Vizer, držeč se vsikdar moškega vojaškega gesla: „prsi ven!“ je i zdajci videl edino rešitev v nadaljnjem naskoku.

Bitka, ki se je bila sedaj na naši strani rebra, razsvetljena s polno mesečino, je migljala pred menoj kot neprestano izpreminjajoča se slika kalejdoskopa. Ogromne množine ljudij so se streljale ter morale druga drugo pod nepre-

stanim padanjem na vse strani letečih smrtonosnih krogelj.

Posadke so se zaganjale naprej in mahoma se umaknile znova nazaj; dolge bojne vrste so se mešale druga z drugo, in nad vsem tem je grmela zmes najrazličnejših zvokov: žvižganje ter sičanje krogelj, stokanje ranjenih, kriki poveljnikov, šum razrušenih prikritij.

Samo nekaj se je še trdo držalo v mojem mračnem spominu: preteža, — že sam ne vem zakaj, — je bila očevidno na strani vojske generala Vizerja, in z znamenjem napovedana sovražna konjica se dosihdob ni bila pokazala.

Neprijatelj se je bil spet umaknil v sotesko in naša vojska je že dospela na gorsko pobočje, ko so se hipoma na sovražni strani pokazali nekaki čudni stroji, čijih loparji so se vrteli po zraku, kot oni pri veternih mlinih.

Brž, ko so jih ustavili, nastalo je v zraku tulenje slično silovitemu viharju, in v enem hipu so sprednje vrste naših vojakov popadale na vse strani, kakor od silovite burje, a njim so sledile i nadaljne vrste. Naprave so bile takoj podrte, vozovi razbiti na drobne kosce, a ljudje so se krčili po tleh ali celo plavali po zraku kot suho listje po vetru. V nekolikih trenutkih

je bilo celo naskakujoče desno krilo uničeno: vojaki so ležali kupoma drug na drugem, ta s pohabljenimi udi, oni onesveščen, tretji povsem mrtev; rešili so se samo oni, kojim se je posrečilo vleči se v jarke in jame ter tako izogniti se burnemu učinku.

Ali tudi oni niso ušli svoji usodi.

Jedva so smrtonosna orodja ostavila svoje razrušujoče delo, prikazala se je nedaleč, kakor roj skakajočih kobilic, posadka jezdecev, drvečih naravnost k onemu mestu, kjer se je ravnokar vršil poraz. Konjska kopita so jela daviti mrtve in žive, a sablje ter kopja jezdecev so sekale pa prebadala vse, kar je le količkaj še kazalo življenja v sebi.

Bliskoma naglo je priletela ta konjica, in s tako baš hitrostjo se zopet skrila, kakor hitro je proti njej nastopila še čila vojska.

A smrtonosni stroji so z nova zamahali s svojimi krili, zopet je burni sunek v nekaterih hipcih uničil ogromni del zemlje z vsemi živimi bitji, a konjica je spet pridrvila dovršit svoje usodno delo.

Mi smo kar odrveneli od strahu, gledaje s holma na naš poraz. General Vizer je slednjič obupal.

„Evo, veselite se!“ je vskliknil britko: „glejte uspeh vaše brezbržnosti za orodje, delujoče s stisnjenim zrakom. Le-ta nas zdajci uničuje.“

A stroji so se med tem pomaknili naprej, in mahoma sem začutil, da me je zgrabil silovit veter in me zasukal po vzduhu. V polunezavestnem stanju sem mogel še vsejedno zapaziti, da sta se okolu mene vrtela po zraku tudi Vizer in Saver ter njegov sluga.

Jaz sem vsekakor hitro dospel na površje. Strašna teža v glavi, moreča mi doslej možgane, je zdajci — zginila.

Ozrl sem se okoli. Pred menoj je Vizer, no ne general, temveč oni Vizer, ki sem ga poznal pred sto leti; on je pazno gledal name in si radostno mel roki. A Saver . . . no Savera ni bilo; mesto njega je poleg mene stal moj bivši sluga Ivan, ki mi je služil pred sto leti, a mesto Saverjevega strežaja sem videl našega polkovnega zdravnika. Tam vstrani, kdo je tam? Ni-li Ho Maho prišel iz svojega podzemeljskega stanovanja? Ne, to je naš ljubeznjivi hišni gospodar župnik.

„Kje sem?“ se mi je nehote zvil, in oziraje se, sem bil spoznal svojo sobo v župnikovem domu.

„Hvala Bogu, naposled se je le zavedel!“ sem zaslišal radostni vsklik svojega Ivana.

„Da, čas je!“ je dejal poluglasno doktor „mrzlica je bila silna, in že me je skrbelo. Da, jako zanimiv slučaj. To se pravi, povem vam, nevarnost je bila nedvojbena.“

Malo po malo sem prišel zopet k sebi. Vse kar sem bil doživel v sto letih, je bil zgolj težek sen, trajajoč nekoliko ur. Ivan, — kakor so mi potem pravili, — vznemirjen vsled moje dolge odsotnosti, me je šel iskat ter me našel sredi prepadov, v globokem nemirnem spanju. Poskušal je bil zbuditi me, ali zaman; videč, da se vrši z menoj nekaj slabega, stekel je domov ter privedel k meni Vizerja in zdravnika. Poslednji je iz početka domneval, da sem bil vinjen, pri daljnem preiskovanju je spoznal, da se gre tu za rastlinsko zastrupljenje, ker je tudi v moji roki našel zmečkane jagode. Resnično, one debele jagode; koje sem bil povžil zraven črnic, so bile tako imenovane „vranje oči“, ter so bile strupene.

Prinesli so me domu v siloviti mrzlici in v popolni nezavesti; potem sem se malone zavedel ter nekoliko pomiril, no potem sem znova zgubil zavest in začel blesti.

Naposled prebudivši se, sem brzo okreval in že drugi dan sem se poprijel službenih dolžnostij.

Naš doktor doda, kadar se spomni tega dogodka, vsikdar:

„Da, veste li, to je čudno zanimiv slučaj!“

„Nu,“ odvrnem jaz vselej: „na vsak način sem videl več zanimivega, nego vi.“

II.

Doma in na tujem.

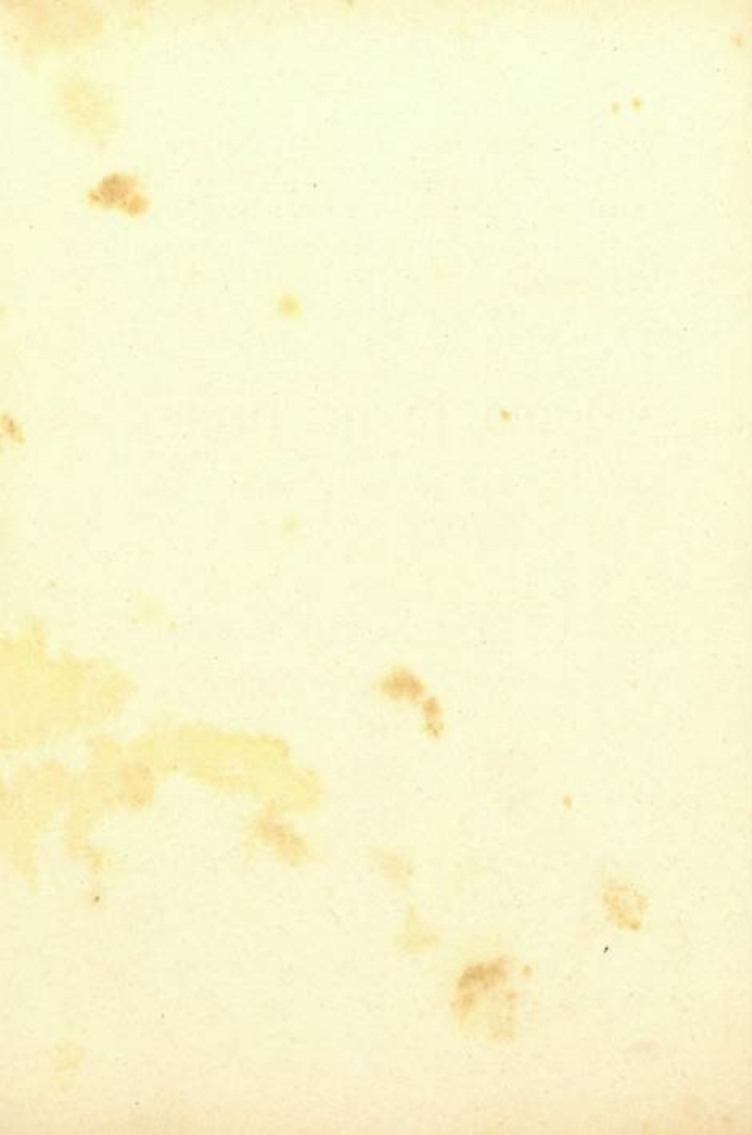
Poučna povest za národ.

Poljski spisal **Felicijan Pintowski.**

Poslovenil **Podravski.**

Kako je začel življenje Anton in kako Matija.

„Slabo ravnaš Anton, slabo, ako je resnica kar praviš.“

„Naj te Matija radi tega glava ne boli,“ odvrne Anton, „ali je nemara to slabo, če si reven vojak prisluži par goldinarjev?“

„Prav bi bilo, ko bi si jih prislužil, toda na pošten način, ne pa z goljufijo,“ reče Matija.

„Oj, nehaj vendar, nehaj; bahaš se zares zmerom s svojim poštenjem, toda znaj, da s poštenjem sedaj daleč ne prideš. Ako hočeš živeti, moraš imeti glavo na pravem mestu, moraš jo znati kretati (vrteti), — samo da prideš dalje.“

„No, no, ti gotovo prideš kedaj „dalje“, ako hočeš res tako postopati, kakor praviš.“

„Gotovo da hočem, ker se pri tem počutim dobro. Poglej Matijček, kako zali goldinarji so ter poslušaj kako žvenkljajo.“ Po teh besedah izvleče Anton iz žepa štiri srebrne goldinarje ter jame ž njimi žvenkljati Matijcu pred očmi. Matija vstane s klopi ter odide v kasarno, ker se ni hotel dalje razgovarjati z Antonom.

Anton je ostal sam, vtaknil roki v žep ter sprehajajoč se po trgu, žvenkljal z goldinarji in momljajl:

„Da sem jaz postal desetnik, temu se ne čudim, toda da so tega Matijca tudi napravili desetnika, temu se ne morem dovolj načuditi. On je poprej vstvarjen za vola, nego za desetnika. Vse njegovo življenje bodo ž njim orali; on nikamor ne pride in si ničesar ne pridobi, ker je prepošten. Ko bi živeli v nebesih, kjer ima poštenje svojo ceno, bil bi tudi jaz tak kakor on, toda živeč na zemlji, človek ne more biti kakor angelj.“

Ko je Anton tako govoril sam s seboj, pride za njim častnik ter ga vpraša:

„Na kaj toliko mislite Anton, da se celó na sprehodu razgovarjate sam s seboj?“

Anton obstane, pozdravi z roko predpostavljenega ter odvrne brez ovire:

„Prosim, gospod častnik, učim se povelj za jutrnje vaje, katere bom narekoval vojakom.“

Častnik se nasmehne ter gre dalje, Anton pa, zadovoljen sam s seboj, misli si:

„Kaj ne, da imam glavo na pravem mestu, kajti naj bi bil častnik tako zasačil Matijca, gotovo bil bi mu primrznil jezik v ustih.“

Tako sta bila dva desetnika, katerih razgovor smo slišali. Ako pa hočemo ta razgovor bolje razumeti, treba nam je vedeti, da sta bila oba iz jedne vasi domá, in da so ju sedaj rabili pri gradbi trdnjave, kjer sta zapisovala, koliko voz kamenja so pripeljali Židje. Jeden izmed njih je pregovoril Antona, da mu je zaračunal po več voz, nego jih pripeljal, za kar je dobival od Žida po par goldinarjev. Anton je bil mlajši in lahkomišljen; torej ga je srbel jezik in zaupal je to stvar Matijcu, ki pa ga je za to pokregal in iz tega je nastal oni razgovor.

Antonu je bilo žal, da je zaupal to stvar Matijcu, torej je hotel tudi Matijca zvabiti v to barantijo, toda Matija ga je vselej strogo zavrnil, govoreč:

„Zapomni si, Anton, kar ti povem, kajti resničen je pregovor, ki dé, da od traka se pride k jermenu, od jermena h konjičku, potem pa na vislice.“

„Dá, pametno si zinil!“ razjari se Anton. „Sicer pa reci kar hočeš in delaj kar hočeš, toda jaz ti povem, Matija, da nikdar k nečemur ne prideš, ker si prostak brez glave in hočeš živeti pošteno.“

„Imej ti s tvojo glavo in svoje poštenje, a jaz svoje in videla bova, kam pride kateri v življenju, ker sam vidiš, Anton: nikaka umetnost ni začeti življenje, pač pa, kako ga končati. Nemara, da dočakava oba starost ter vidiva, kateremu bo bolje nad grobom.“

* * *

Od tega časa je preteklo nekoliko let. Anton in Matija sta zapustila vojaščino ter služila oba za hlapca v rojstni vasi, ker nobeden ni imel po stariših premoženja. Ker pa se ljudje, ki so si enaki, najbolje strinjajo, torej je Matija nastopil službo pri vrlem gospodarju, Anton pa pri takem veternejaku, kakoršen je bil sam.

Matija je delal v službi kakor vol ter bil zvest gospodarju, Anton pa je le površno opravljal svoje delo. Včasih je tudi odnesel kaj iz shrambe k Židu, kar se je parkrat celó izvedelo, in za kar bi ga bil gospodar pretepel, ko bi ne bila nosila hlač pri hiši gospodinja (že tretja žena gospodarjeva), ki je bila na Antonovi strani, torej se mu je to spregledalo in Anton je ostal še dalje v službi. Sčasoma jel se je laskati gospodarjevi hčerki ter znal tako zmamiti gospodarja, da se je čez nekaj časa z njo oženil.

Ko se je po ženitvi čutil na trdnejših nogah, jel je delati med starima spletke, da sta se sprla med seboj; naposled ju je razdvojil tako daleč, da je tast njemu, ne pa hčerki izročil posestvo.

Po tastovi smrti je Anton že v enem tednu zapodil babo (tako je namreč imenoval taščo) ter se oddahnil še le takrat, ko se je začutil popolnoma, da je svoj gospod.

Sedaj ni bilo nikomu svetovati se bližati Antonu brez palice, kajti Anton bil je sedaj gospod. Pred kratkim še hlapec, bil je sedaj gospodar, a poleg tega še občinski svetovalec ter je sanjaril celó o županstvu.

S premoženjem pravijo pride tudi razum. Čez malo časa so razglasili v občini Antona za pametnega in čez par let so mu zaupali županstvo.

Čez nekoliko let.

Minulo je nekoliko let. V tej vasi, pri stezi, ki drži k vodnjaku, je sedel na skali mladenič s piščalko v roki ter zrl v čisto vodo.

Očividno je nekoga čakal, kajti že parkrat je obrnil glavo proti sadniku, kamor drži ste-

zica; včasih je zapiskal nekoliko na piščalko, pa zopet pobesil roki ter zrl proti sadniku.

„Ne pride,“ si je mislil. „Nemara je njen oče zapazil, da jo čakam ter jo pridržal? . . . Čemu nama on brani ljubiti se? Večkrat me hvali ter mi napoveduje srečno prihodnost. Večkrat mi pravi, da ni nihče delavnejši od mene, da bo srečna, katera me dobi za moža, toda navzlic temu, kadarkoli se razgovarjam z Marico, vsikdar jo krega ter naju ovira, da bi se kje srečala. . .

„Ah, bedak sem!“ misli si dalje Janko. „Saj on more o meni dobro misliti, toda mora si tudi želeti, da bi jaz ne stegal rok po njegovi hčerki Marici. Ona je najbogatejša deklina v vasi ter vrhu tega še jedina hči, jaz pa sem le delavčev sin! . . . Oj, bedast sem, da se plazim tjekaj, kjer me nočejo, toda brez nje mi je tako težko, brez nje mi je za nič ves svet! . . .“

Tako premišljajoč je Janko nekaj časa pozabil se ozreti, in med tem je prišla iz sadnika deklina, mlada, vitka in vesela deva, ter dirjala z vrčem proti vodnjaku, kjer je sedel Janko in populivši potoma nekoliko pestij trave, vsula mu jo na glavo.

Janko se je ozrl in kakor ne verječ sam sebi, zagledal za seboj Marico.

„Kaj si tako zamišljen Janko, kakor bi te trla kaka skrb? Mislila sem, da te ni v vasi, ker ni slišati tvoje piščalke.“

„Ves božji dan bil sem na polju in bilo mi je veselo, dasiravno nisem imel časa svirati, sedaj pa sem nekako mračen in otožne misli se mi sučejo po glavi.“

„A — zapodi od sebe te otožne misli. Veš, jutri gremo na semenj, pa se razvedriš. Oče namerava kupiti konja, torej moraš iti z nama, da ju priženeš.“

„Ej, Marica, ako pojdem kedaj na semenj, pa se več ne vrnem; pojdem na tuje.“

„O, o, kaj je to? Ali ti v vasi ni več všeč?“

„Oh, bilo bi mi všeč, toda. . .“

„Zapodi Janko te skrbi! Znano mi je, kaj se ti snuje po glavi, toda to je le vročnica, za katero je najboljšo zdravilo potrpežljivost. Sčasoma bo že kako; ne zgubi nade in zaupaj mi.“

„Hop hop-hoou!“ razlegel se je glas Maričinega očeta. Marica je zajela vodo ter urno zdirjala proti domu.

Jankov oče, Matija, je še do nedavna služil za hlapca pri Antonu, Maričinem očetu. Po smrti Antonove žene ni hotel Matija več služiti in dasiravno ni imel toliko denarja, da bi si bil kupil kmetijo, prihranil si je bil vendar v službi toliko, da je kupil pol orala zemljišča, postavil si kočo ter se v njej nastanil.

Po zimi je hodil Matija na deio v tovarno ali v gozd, po leti pa je posekaval na zemljišču bogatih gospodarjev grmičje po gorah, na kar je potem rabil dotični svet jedno ali dve leti brezplačno po dogovoru. Na ta način je z neprestano varčnostjo dospel polagoma zopet k denarju, katerega je posojeval drugim kmetom ter za obresti dobival kak kos zemlje, da ga je obdelal.

Matija je imel jedinega sina, ki bi mu bil potreben pri delu, vendar ker ga je Maričin oče hotel imeti za pomočnika pri trgovini, mu ga Matija ni smel odreči. Janko, dasiravno ni služil za stalnega hlapca, služil je vendar večji del leta Antonu, kupujoč konje, vole in ovce ter goneč jih na dom, pa z novič na semenj, kamor je hodil z Antonom.

Za vsako službo dobival je Janko posebno plačilo, toda le neznatno in ne bil bi shajal s

tem, ko bi ne bilo dveh vzrokov, radi katerih je služil. Prvi vzrok bil je ta, da je upal ugoditi Antonu in prositi ga kedaj za Marico. Drugi vzrok pa je bil ta, da je imel včasih nekoliko prostega časa ter je zahajal na polje s piščalko ali puško. Strel in sviranje bila sta mu neizmerno všeč in streljal je tako dobro, da je bilo nekaj posebnega, ako je kedaj zgrešil cilj.

Janko se je torej vrtil okrog Marice, prikupoval se njenemu očetu, hotel spregovoriti ž njim iskreno besedo, toda bilo je težavno, ker Anton je bil brezsrčen. Anton je hotel imeti za zeta človeka manj poštenega nego je bil Janko, toda bolj zvitega, večjega mešetarja, ker si je mislil, da samo s trgovino in zvijačo si more človek pridobiti bogastva ter hotel, da bi njegovo premoženje čimdalje bolj rastlo, za to je tudi rabil vsakovrstna sredstva, da bi ga pomnožil. V ta namen je stopal v družbo z Židi ter se od njih učil barantije. Radi tega se je tudi toliko trudil za županstvo, katero je tudi dosegel.

Občinsko gospodarstvo se za časa Antonovega županovanja ni moglo razcvetati, kajti on je imel neprestano opravka na sejmih, kupujoč konje in govedo, pa tudi sadje ter po sodiščih

in doma ni zagrel mesta. Samo včasih, a to kaj poredkoma, je pogledal v občinsko pisarno in takrat je urno pritiskal pečate na pripravljena pisma, ki jih je izdelal pisar ter sploh naprtil ves ta posel na njegove rame.

Kolikokrat je župan prišel v pisarno, tolikokrat je tudi pogledal v občinsko blagajno, s katero je bil očitno dobro znan, celo predobro, kajti pokukal je vanjo zlasti takrat, kadar mu je zmanjkalo denarja za barantijo ali za posojilo. O vsem tem so dobro vedeli v vasi, toda nihče ni smel o tem nič črhniti, kajti — Anton je bil bogat.

* * *

Nihče ni smel slabo govoriti o Antonu, to je resnica, razumi se, da nihče izmed moških, a Antonovej sosedu, gospej Jožefovi nobeden obzir na bogastvo, niti nobeden lim ni bil v stanu zamašiti usta. Gospá Jožefova je imela do župana mnogo na srcu, torej je tudi župan slišal večkrat resnico od nje.

Jožefova, žena kmeta Jožka, bila je rojena v mestu in ker je bila toliko učena, da je znala nemški, so jo navadno imenovali gospó Jožefovo.

Jožek, nezmožen v mladosti strinjati se z mačeho, je zbežal od doma ter si našel službo

v mestu pri železnici. Tam se je razvnel za igro v loterijo ter spoznal svojo bodočo ženo. Bila je res vrla gospodinja in kaj delavna ženska; ljubila je svojega moža toliko, da ni videla njegovih napak, sama pa je imela to napako, da je govorila za štiri in ako jo je kdo napadel, pa za deset.

„Jaz pa vam pravim“, je dejala enkrat v nedeljo gospá Jožefova sosedam, zbranim pred hišo, da ta Anton nas v kratkem spravi na boben. Ali je že videl kdo, da bi nekdo, ki toliko dela, nego midva z možem, ne imel ničesar, nego samo revščino pri hiši? Vsega tega pa je kriv župan, ta pridanič, skopuh, oderuh, zmi-kavec.“

„Toda gospá Jožefova“, oglasi se na to sosedo, „te vaše revščine je več kriv vaš mož, nego Anton, kajti . . .“

„Draga moja“, seže ji Jožefova v besedo, „vi pravite, da je mož več kriv? Seveda, bil bi več kriv, ko bi za njim lazil ter ga prosil — aha, toda temu ni tako. Ko Anton moža le zagleda, takoj ga vstavi ter vpraša, če mu mar ne manjka denarja za loterijo, ali je imel dobre sanje. Dá, še sam mu pomaga izbirati številke za terno ter ga spodbuja in mu nudi denar,

dokler si ga revni Jožek ne izposodi od njega ter ga zanese v loterijo.“

„Resnica, resnica, da je skušnjavec nekoliko kriv, toda s tem ne morete opravičiti moža, kajti ako ne bi hotel, ne jemal bi denarja od Antona, saj ima vendar vsak prosto voljo in pamet“, omeni soseda.

„Kaj mi govorite o prosti volji“, odgovori Jožefova, „ker pa jaz vem, da moj mož ni kriv, marveč samo ta Anton, malopridnež in skušnjavec, kajti prosim vas: vedno bom trdila, da ako kdo zapazi na komu njegovo slabo stran ter se trudi, se s tem okoristiti sebi v prid, drugemu pa v škodo, da je tak človek hujši od lopova.“

Gospá Jožefova je imela nekoliko prav, kajti večkrat ima večji greh zapeljivec, nego zapeljani, samo v tem se je motila, ker je sodila, da bi se bil Jožef vzdržal od igre v loterijo. To veselje postalo mu je že navada, prešla mu v kri in taka navada se le težko da izrjavati.

Jožku se je neprastano zdelo, da pri vsakem naslednjem žrebanju morajo priti uprav te številke, katere je bil postavil, da torej priigra toliko, da se mu vrne ves doslej zastavljen denar ter mu še ostane par tisočakov gotovine. Med tem pa številke le ni bilo in denar na stavu

je šel rakom žvižgat, a tega denarja ni bilo malo. Dasiravno Jožek na pojedine stave ni stavil veliko, vendar je zastavil mnogo, ker ni izpustil nobene stave, torej, zračunivši skupaj, znosil je Jožek v dvanajstih letih znatno svoto v loterijo, katero bi mogel sedaj smatrati za pravi zaklad, ako bi bil zbiral denar v hranilno pušico ter jo sedaj razbil. Toda Jožek ni imel pušice, niti razuma za to, ampak je vstrajal dalje v svoji navadi in imetje se mu je neprestano krčilo.

Čudna stvar, da človek najpogosteje ne vidi svoje napake in ko bi mu drugi o njej pravili, noče tega verjeti. Tako je bilo tudi z Jožkom, kajti ko so mu pravili, da na loteriji zapravlja imetje, je Jožek odgovoril:

„Ej, čemu nekaj trditi, ako pa človek tega ne vé dobro. Ko bi jaz zračunil skupaj to, kar sem zastavil v loterijo ter primeril s tem, kar sem zadel, pa bi se pokazalo, da nisem mnogo dodal.“

„Toda Jožek“, omenjali so mu, „ako niste mnogo dodali, kam se potem izgublja vaše imetje? Čemu dajete vsako leto več zemljišča v najem Antonu? Čemu ste ravnokar prodali predposlednjo kravo? Vsaj vendar nihče ne more

očitati lenobe ni vaši ženi niti vam; pijanec tudi niste; kje je torej vaše imetje?"

„Kaj jaz vem,“ odgovori Jožek, „kaj jaz vem? . . . Evo razlazi se nekam na nevidljiv način. Gotovo je to božja volja, kajti pravim vam, da sem še malo zastavil doslej, prav malo.“

* * *

Takega moža je torej imela gospá Jožefova, sicer najboljša ženska, ki bi lahko živela s sosedi v slogi, ko bi bili ti sosedje vrli ljudje, toda previdnost je hotela, da je imela na jedni strani soseda Antona, na drugi pa Mikolaja.

Antona že poznamo, torej se ne moremo čuditi, da ga je gospá Jožefova imela v želodcu. Pa tudi Mikolaja ni imela rada, ker to je bil pravcat pijanec, ki jo je rad dražil in kadar je bila najbolj razgreta, takrat je stopil pred njo ter jo topo gledal, ne brigajoč se za njeno jezo, kar pa je Jožefovo spravljaló v obup.

„Dober dan, gospa Jožefova“, jo je pozdravil Mikolaj, gredoč v krčmo. „Ali pa veste, kaj se je pripetilo v mestu?“

Jožefova, dasiravno si je mogla domisliti, da je to samo napad, ki je postal Mikolaju že

navada, je premagana po radovednosti vendar le odgovorila:

„Dober dan! Dober dan, Mikolaj! Kaj bi se moglo pripetiti v mestu, ker še ničesa ne vem o tem? Tu je težko kaj izvedeti. Ni mesto ta naša vas, ni! Ko bi nastala v okolici kolera, izvedel bi človek o njej še le na svojem pogrebu. Toda, kaj je tam novega, ali kaka nesreča?“

„Kaj še nesreča! Ali se mar tako lahko pripeti nesreča? Oho, to, kar se je pripetilo, je še hujše nego nesreča, ker človek ne vé kaj o tem reči, ker . . . vidite, gospá Jožefova. . . .“

„Toda na usmiljenje božje, Mikolaj“, seže mu v besedo Jožefova, jaz že kar vzdiham od nestrpljivosti, vi pa vlečete besede, kakor nena-mazan voz, vsako besedo čez pol ure! Povejte vendar, kaj se je zgodilo, a urno!“

„O, o, kako še? Ali mar jaz morem tako otepati in mleti z jezikom, kakor, ne primerjajoč, mlinsko kolo ali vi, gospa Jožefova?“

„No, no, prosim odpuščanja! Sem mar jaz prosila za razgovor, ali kaj? Pojdite k zlodju ter mene s trlico in z mlinom ne primerjajte. O vidi se vam, da vam je otrpnil jezik od žganjice kakor kol, ker človeški govor primerjate z mlinom. Pijanec! Modrijan!“

„O, o, in kako še?“ je vprašal bedasto se smehljajoč Mikolaj, ne ganivši se z mesta.

„Rane božje. Pa govorite s tepcem, ki pa ne vé ničesar o ponosu, o časti, o sramoti“, zakriči gospá Jožefova ter zapre hišna vrata. Morala je namreč odstopiti, ker je znala iz skušnje, da Mikolaj ne odstopi.

„O, sedaj mi bo žganjica bolje dišala in tudi čas je že“, zamomlja Mikolaj ter gre smehljaje se naravnost v krčmo. Ko se ji približa, se zravná, dvigne glavo ter veselo zapoje:

„Krčmarica, ta ljubica,
Íma zmerom srcé zlato,
Pripravljeno ima žganjico,
Naj je lepo, ali blato!“

Pred krčmo še parkrat pljune, da si očisti jezik za sprejem blagoslovljene pijače ter stopi pogumno va njo, kakor v svojo lastno hišo.

* * *

V krčmi je bilo, navzlic temu, da je bil delavnik, dovolj polno. Čez kratko imele bi se vršiti volitve v občinski zastop in tu pa tam so se ljudje pomenkovali po vasi, kako si izvolijo take, ki ne bodo volili Antona za župana, češ, da županuje že dolgo ter ne opravlja te

službe tako, kakor bi bilo treba. Bilo je celo mnogo takih, ki so se hoteli Antona iznebiti.

Tudi sedaj so se slučajno zbrali ter se po svetovali, koga si izvolijo.

„Znajte kum“, rekel je sosedu starec za lega lica ter belih dolgih las, meni se zdi, da naša blagajna ni tako v redu, kakor bi morala biti in da gospod župan nekoliko preveč gospodari po njej.“

„Kaj naju to boli?“ odgovori kum, „saj so odborniki in pregledovalci, naj se oni pobrinejo za to. Kaj je meni mar to; ali je mar to moje?“

„Kako da to ni vaše?“ reče drugi kmet, „saj iz naših rok narašča ta denar, kakor je rastel iz rok naših očetov, torej je tudi naša dolžnost, zapustiti to imetje v celoti našim otrokom. Sicer pa jaz ne dolžim Antona, da bi bil poškodoval blagajno, kajti ako včasih kaj vzame iz nje za svoje potrebe, saj je bogat in to lahko vsaki hip vrne.“

„Torej bi ga volili za župana?“ vpraša drugi.

„Ne“, odvrne vprašani, „ker Anton mi radi drugih razlogov ni všeč. Po mojem mnenju in tudi po predpisu zakona, župan ni voljen samo za to, da bi pregledal in odgovarjal na uradna

pisanja, ki iz sosednjih občin in od glavarstva dohajajo, pobiral davek ter hodil z novinci k novačenju. Župan mora biti poleg tega varuh, oče in glava vse občine, torej pred vsem: župan mora bivati kolikor le mogoče v svoji vasi, mora vedeti vse, kar se v njej godi, kaka je šola, kako gospodarstvo, kake so ceste, krčme, kako je z pravostjo in ako vidi kaj napačnega, mora priti temu v okom, kajti županova oblast je velika. Župan je to v vasi, kar je okrajni glavar v mestu. Kakor hitro pridete v tujo vas ter hočete spoznati, kaka je občina, dovolj vam je, da spoznate župana, kajti pravim vam, kakšen je župan, taka je občina. Ker pa se Anton toliko peha za svojo trgovino, ter ne mara mnogo za občino, torej ga jaz nočem imeti za župana.“

„Jaz tudi ne.“

„Tudi jaz ne“, oglašé se glasovi.

„Jaz vam pa svetujem,“ oglasi se glas iz kôta, „da si izvolimo za župana Mikolaja.“

„O, o, kaj še“, odvrne na to sam Mikolaj, „kaj se vam vendar zdi! S tem bi mi naprtili skrbij. Ne mislim biti župan, ker to je za me preteško breme. Oho, ostani takrat zdrava krčmarica in kupica, kajti ko bi me volili za župana, skrbel bi za svojo čast ter se ne potikal

po krčmah, a brez tega, kdo ve, ali bi mogel živeti? Sicer pa povem vam odkritosrčno: recite, kar hočete, a kadar pride volitev, izvoljen bo za župana Anton. Pri nas je že tako: Ako vprašaš ktereга, ali bo glasoval za Antona, pa ti poreče: Kaj? Jaz naj njega volim? Oho, tega ne dočakaš, da bi nam on dalje županoval! A potem ko pride volitev, pa nobeden nima poguma glasovati za koga drugega. Taka je sedaj naša narava, da pred močnejšim pripogiblremo vrat in pravim vam, da še le vnuki ali pravnuki bodo drugačnejši, kajti mi in naši otroci se te napake ne iznebimo.“

„Prav pravi, prav“, oglasé se glasovi in kmetje jamejo obkoljevati Mikolaja ter se šaliti z njim, vsled česar je iz posvetovanja nastal trušč in smeh, pretrgavan z napitnicami. Ker pa se je bližal poldan, torej jeli so se ljudje razhajati domov. Trušč je v kratkem vtihnil ter bil slišati samo že oslabevajoč glas Mikolajev, prepevajoč nekolikokrat:

„Hej žganjica, žganje moje,
Je pobrala očetu zdravje,
Oču zdravje, materi zdravje,
Pobere še zdravje moje!

„Huuu — ha — žganjica! Huuu — ha — ljubica!“ To se je ponavljalo tako dolgo, dokler ni utrujen zaspal na klopi.

* * *

Bilo je že pozno zvečer, ko se je Mikolaj, leno in negotovo korakajoč, vračal domov ter momljal in razgovarjal se sam s seboj. Pred hišo gospé Jožefove je obstal; žalostno pogledal na zaprta vrata ter hodeč naprej, zamomljal:

„Škoda, da babnice ni nikjer; močno bi mi prišla prav, ker sem dobre volje.“

Uprav v tem hipu prikazala se je na ovinku ceste gospá Jožefova, noseča poln predpasnik trave in srp ob rami. Mikolaj se ji približa, jame jezno pljuvati ter mahati z rokami, kakor bi bil najhuje jezen. Ko pride mimo nje, jame momljati:

„Toda, to pa ni karsibodi. Ali je to že videl kdo kedaj? Še le sedaj smo doživeli take čase! No, no, in ljudje na to ne rečejo nič!...“

Gospá Jožefova postala je na te besede neizmerno radovedna, a videč, da je Mikolaj niti ne gleda, niti se zmeni za njo, ni si mislila,

da je to le nastavljena past, torej obstane ter vpraša:

„Kako dober ste, Mikolaj, torej povejte mi, kaj se je zgodilo, ker ne vem ničesar, človek ima ves dan toliko dela . . .“

„O, kako bi vi gospa, o tem nič ne vedeli?“

„Toda ne vem, ne vem, verjemite mi Mikolaj. Nikogar ne vprašam, a vendar mora biti to nekaj važnega, kajti o tem, da je Matijčevemu petelinu Valentin pohabil nogo, pravila mi je Katrica; da je Antonova žena zgubila na poti mošnjiček z denarji in da hodi sedaj naokrog kakor brez glave, za to vé že vsa vas; da je kovaču zbolel konj na „urokih“, sem tudi že čula, toda . . .“

„O, kdo bi mislil na take reči“, seže ji Mikolaj v besedo, „kar jaz vem, tega še na Dunaju ne vedó.“

„Toda kaj je to? Kaj veste takega?“ vpraša nemirno Jožefova.

„O, ali vi bi vendar morali vedeti“, nadaljuje Mikolaj.

„Mili Bog! Kakšen ste vendar? Ali me ne poznate, ali kaj? Ves dan delam, ničesar ne vem, vprašati nimam nikogar, ako kdo sam ne pride in mi ne pove.“

„Ali vam je znana, gospá Jožefova, ona vas na oni strani reke, evo, takoj tam za kapelico?“

„Vem, vem, kje je to! Toda kaj?“

„Nu, v tej vasi leži hlapec že drugi teden, toda duhovnik ga noče pokopati.“

„Ali to ni mogoče. Ni mogoče“, kliče gospa Jožefova.

„Kako ni mogoče?“ razhoduje se Mikolaj. „Mogoče je, ker sem sam to videl ter prisežem, da je resnica.“

„O za Boga! Glejte no. Taki časi so nastali. A . . . nikdar bi si ne bila mislila o našem duhovniku, da je takšen. Toda kaj hoče gospod župnik? Saj voda v reki ni velika, lahko jo je prebrestiti, a da je nemara hlapec reven, kaj za to! Saj ima vendar sorodnike in ako teh nima, pa nemara še ni vzel plačila, ali pa ima kje nasajen krompir, za pogreb bi to zadoščalo.“

„Toda, kaj pravite, gospá Jožefova? Zadoščevalo bi za pokropljenje in za lep pogreb, ker je sin dobrih in premožnih starišev.“

„Nu, vidite, še tega je treba! Toda bojte se Boga; ali so to mar nekaki tujci, da si ne znajo pomagati! Ho, ho, ko bi se imela odpreti

tudi zemlja, moralo bi vendar tako biti, kakor jaz hočem . . .“

„O, o, kako pa?“ omeni Mikolaj.

„Kako? Mar ne?“ kliče gospá Jožefova razjarjena. „Mar si mislite, da ne bi dosegla tega? Ho, ho, videli bi! In pravim vam, ko bi župnik ne hotel, šla bi h kanoniku, ako bi ta ne hotel, šla bi k škófu in ako bi ta ne — pa k cesarju, papežu, do vseh svetnikov ter do Bogá bi šla in dosegla kar želim! Kajti kdor hoče, ta more, in krščanska usluga pripada tudi najrevnejšemu ter se more izvršiti!“

„O, a kaj bi govoril, ko pa z glavo zidú ne prebiješ, pa dosti“, nadaljuje čimdalje počasneje Mikolaj.

„Kako ne prebiješ? Jaz bi jih sedem prebila, ako bi bilo treba. Toda tú, boste videli, ne zgodi se duhovniku nič!“

„Toda, verjemite mi gospá Jožefova, da je tó težavna stvar in da duhovnik dobi pravdo.“

„Aha, dobi, dobi! Toda jaz bi tega ne hotela imeti, kar on dobi! . . . Zgubi, in mora pokopati!“

„Toda ne pokoplje.“

„A jaz vam pravim, da pokoplje.“

„Jaz pa trdim, da ne.“

„O, vidite. Čemu pa ne, ako smem vedeti?“

„Čemu? . . . Ker hlapec leži že drugi teden, pa še ni umrl . . .“ odvrne Mikolaj ter razširivši usta, gleda molče od urnega govorjenja zasopljeno gospó Jožefovo.

Kakor oči ranjenega mačka mečejo iskre od besnote, tako so se tudi oči gospé Jožefove nakrat zasvetile, usta so se ji stisnila, a prsi pridržale sapo, pripravljajoč se še na silnejši izbruš.

Tolikokrat se je že zarekla, da ne ogovori več Mikolaja . . . Tolikokrat jo je že speljal na led! . . . A vendar se ni mogla premagati in radi prevelike radovednosti ter veselja do govorjenja dala se je znovič vjeti ter imeti za osla . . .“

„O nečimnik! O svetohlinec! Spravi svoje šale za take, kakršen si sam! Ali je že videl kdo, da bi take burke brili z menoj! Z menoj, ki ima sorodnike v mestu! O pridanič, pijanec, in . . .“

Toda Mikolaj že vsega tega ni slišal, ker se je v začetku izbruha Jožefovine jeze obrnil

in pomaknivši si klobuk na ušesa, neizmerno vesel odšel ter zginil na vrtu.

* * *

Na semnju.

Kakor je dejala Marica, tako se je zgodilo: drugega dne po pomenku pri vodnjaku je Maričen oče, gospod župan Anton, pozval Janka, naj gre z njim na semenj, da mu pomaga kupiti konja. Gotovo je, da se Janko ni dal dvakrat prositi, ker je vedel, da pojde z njima tudi Marica, katera, dasiravno ni imela opravka, je šla vendar kaj rada radi zabave.

Po dohodu na semenj se je vsakdo podal na svojo stran. Marica si je šla ogledat krame ter poiskati si znanke, Janko in Anton pa sta šla na konjski semenj. Anton je gledal in izbiral, toda ni kupil. Janko je bil tega močno vesel; ko je torej Anton odšel v sodišče po nekem opravku, je Janko zdirjal na sredi trga, upajoč, da tam najde Marico.

Sredi trga uprav sredi sejmišča je stala velika čveterovoglata krčma in v njej razgrajal trušč, petje in pijančevanje.

„Na tvoje zdravje, Marica!“ reče Janko ter izprazne kupico. „Tako mi je ljubo, da ni najti primernih konj, da se vsaj enkrat moreva pogovoriti brez nadzora.“

„Kaj ji šepečeš na uho“, zakliče živahni Valentin, mladi hlapec, kateri je vse, ki so sedeli pri tej mizi, napajal z žganjico. „Pusti snubitev na stran ter jo prihrani za poznej, a sedaj pa pij, sicer se ti žganjica shladi in tudi kupico potrebujemo.“

„Vidite!“ zasmejala se je Katrica, Maričina prijateljica. „Pri Janku bi se žganjica sedaj poprej vnela, nego shladila.“

„Ker je Janko tak plamen, pazi torej Marica, da ti ga Katrica ne upihne?“ zakliče smejaje se Valentin.

„Tega ne mislim“, opravičuje se Katrica. „Marica bi mi odtrgala glavo.“

„Oho, le mirna bodi Katrica; ona ni tako ljubosumna.“

„Ni ljubosumna!? Saj se ji vidi to na očeh, ki se tako bliščé Jankotu, kakor sveče ob zornicah.“

„Aaa . . . Ker me toliko dražite z Jankom, pa ga več ne pogledam,“ reče na videz jezno Marica.

„Zato pa boš dvakrat toliko skrivoma zdihovala po njem.“

„O zopet si jo pogodil! Ali si že videl, Valentin, da bi kaka deklina zdihovala po fantu?“

„Sevéda sem videl. Samo, ko bi hotel, še za menoj bi zdihovala vse.“

„Glejte ga, glejte!“ zakličejo dekleta.

Na to si Valentin podpre bok ter zapoje:

„Kaj mi nek pomaga ta ženska ljubezen?
Ko pa gospod župnik je na njo tak jezen;
Pustim ljubezen ter pojdem v nebesa,
Pa bo vsaka za menoj obračala očesa!“

„To ni nikakor primerno sredstvo za nas“, odvrne vesela Katrica. „Kdo bo zrl za takim svetnikom, kakor si ti? Ako hočeš nam ugoditi, poslušaj naslednjo pesmico:

„Vasuj le, mladenič, dokler 'maš noge mlade,
Ker le tedaj dekleta te bodo imele rade!“

„Prav pravi, prav, to vam je vrla deklina“, reče Mikolaj, ravnokar stopivši v krčmo ter slišavši poslednji razgovor in pesmico. Resnica, da nisem znal, da je Katrica taka pevka.“

„Kaj je to čudnega?“ oglasi se Katrica „Saj vsaka od nas zna zapeti, dasiravno neučeno.“

„O, vem, to vem, toda vidiš: zapeti ni umetnost, toda umetnost je, zapeti tako, da se vsakemu prilega. Prav si mu povedala, kajti kak mladenič je to, ki ne bi vasoval. Nekdaj, v mojih letih, peli smo tako:

„Zavrti se mladenič, ko zasvira godba,
Ker čas se ne vrne, ko mladosti prejde dōba,
Ko napoči starost, ne boš več trgal škornje,
Če bi še volja bila, so noge preokorne.“

„Tako, tako, jaz to dobro vem“, reče Miko-
kolaj, „tudi jaz bi rad poskočil, pa ne morem,
ker imam že pet križev na hrbtu.“

„Ej, vam ne škoduje vaših pet križev,
marveč noge imate preslabe, ker jih neprestano
zamakate s špiritom“, zasmеji se Katrica.

„Tiho ti tam, tiho!“ reče Miko-
kolaj. Toda ho, ho! Vi ste si že gotovo zamočili grla, toda
jaz sem še tešč. Hej, Abramek, pošljite mi
steklenico žganjice!“

* * *

Ko so se v krčmi tako zabavali, je Anton
opravil svojo stvar pri sodišču, stopil v par pro-
dajalnic, toda nič ni kupil, marveč samo z Židi
spregovoril par besed in že je šel proti krčmi,
kar ga nek Žid vstavi in odvede s seboj.

Šla sta skupaj ter se pomenkovala nekaj važnega, kajti, ko sta se sklonila drug k drugemu, zdelo se ti je, da nista nikogar videla, samo včasih pa včasih sta mahala z rokami. Naposled sta obstala. Anton je pobesil glavo na prsi, zagledal se v tla in bilo je videti, da se v njegovi duši vrši posvetovanje razuma z vestjo. Med tem je Žid vpiral svoje oči v Antonovo čelo, kakor bi hotel prebiti to unanjo zaporo ter razprostreti svojo voljo po županovih možganih. — Nekaj časa sta tako stala, naposled pa je Anton pokimal z glavo, podal roko Židu ter dejal:

„Nemara se pogodiva, nemara . . . toda pozneje se kaj več pomeniva o tem.“

Komaj se je Žid oddaljil za par korakov, kar priteče k Antonu ves zasopljen Jožek.

„Čujte Anton“, reče, „ako mi še danes pomagate, pa vam v desetih dneh vrnem vse, kar sem vam dolžen in še stotak priložim iz hvaležnosti.“

Anton se prezirljivo nasmehne, ker je bil že navajen podobnih obljub in oči se mu poželjivo zalesketajo. Ko bi bila Jožkova obljuba, da mu vrne dolg, resnična, gotovo bi bila na-

pravila Antona otožnega, ker on si tega nikakor ni želel, da bi Jožek odkod dobil denar. Ako je Anton komu posodil, ni mu posodil iz dobrote, marveč iz dobičkarije, zato je imel tudi vsak groš, ki ga je bil posodil Jožeku, dobro zavarovan na njegovem posestvu; vsak posojen vinar prinašal mu je dobre in gotove obresti, torej je Anton tudi rad posojeval. Tudi sedaj se je prijateljski nasmehnil ter dejal:

„Tako govorite, Jožek, kakor bi me ne poznali. Ali sem vam mar še odrekel pomoči? Tudi sedaj vam pomagam, toda povejte mi, kaj vas teži?“

„Spomnite se, Anton“, reče na to oveseljen Jožek, „da imam tako terno, ki že dvanajst let ni bila zunaj.“

„Nú, kako veselje morete imeti s tako terno?“

„Toda čakajte in pomislite, da še ambe v tej terni ni bilo, marveč samo nekatere številke, a to posamezno in tudi že davno.“

„Pustite v nemar to terno ter stavite na druge.“

„Čemu? čemu?“ vpraša Jožek hudovaje se.

„Ker ne pride“, odvrne malomarno Anton.

„Uprav radi tega, ker ni prišla, ker vidite . . . “

„Nisem vedel“, seže mu Anton v besedo, „da vas veseli taka terna, ki ne pride.“

„Oh, Anton, Anton! kako da vi tega ne razumite, ko je vendar tako preprosta stvar. Ako že dvanajst let ni bilo teh števil, morajo priti vsak hip in jaz sem zagotovljen, da izidejo že čez devet dnij!“

„Oho, odkod imate to zagotovilo?“

Jožek je začel Antonu praviti razne sanje in znamenja, iz katerih je spoznal, da ta terna mora uprav sedaj priti. Govoril je tako dolgo, da je bilo tega Antonu že preveč, torej mu reče:

„Nehajte že vendar enkrat, ker vi do jutra ne končate, a jaz nimam časa. Povejte naravnost, kaj hočete.“

„Evo“, pravi Jožek, „rad bi si poslednjekrat izposodil od vas za stavo in ker v desetih dneh dobim, pa vam od danes čez deset dnij vrnem ta novi, pa tudi svoj poprejšnji dolg.“

„Toda čemu obetate na deset dnij! Dajte mi danes nekako poroštvo, pa vam dam posojilo, toda kar tako brez zagotovila vam še sto krajcarjev ne dam“, reče Anton.

„Ali mar nimate tega zagotovila? Saj vendar obsevate več nego štiri orale mojega polja, jaz pa imam od vas še le 150 ali 200 gld., torej bi moralo tudi novo posojilo najti zagotovilo na onem zemljišču, a čez deset dnij . . .“

„Ho, ho, kako vi dobro računite: 150 ali 200! Lepa reč, posojevati denar človeku, ki ne zna računiti . . . Dvesto goldinarjev! prosim, prosim! . . . A kdo pa jemlje od mene skoro vsak drugi dan po goldinarju, po dva, po tri? Za koga jaz večno plačujem davek? Koga neprestano oskrbujem s semenom? Koga živim? Koga . . .“

„Toda jaz sem si mislil“, reče že nekoliko bojzljivo Jožek, „da mi samo gotovino računate na zemljišče in to kar dobim po strani, pa vam sproti odslužimo, kajti jaz in žena vam neprestano delava in naj si bi vsak dan računili samo po . . .“

„No, no, mirujte s tem številjenjem! Od današnjega dné bodi temu konec. Kar ste mi dolžni, imam zapisano, torej se sešteje, koliko je dolga, pa mi to plačate ali v gotovini, ali z zemljiščem in basta. Nočem imeti dalje opravka s človekom, ki ne vé, kako stoji stvar in kadar

pride do računa, pa mu je zmerom preveč, ker ne zna računati.“

Vsa ta Antonova jeza bila je le navidezna. Anton je računal na to, da s tem Jožka zastraši ter ga pripravi do tega, da se bo bal, da po taki jezi bodisi ne dobi posojila, ali pa ga dobi samo pod takim pogojem, kakršnega mu predpiše Anton.

Anton je postopal tako, ker je čutil, da je sedaj prišel trenotek, ko bo mogoče od Jožka kaj dobiti. Anton je vedel, če Jožek potrebuje za stavo, pa mora to dobiti, ko bi imel tudi izpod zemlje izkopati denar, ko bi imel tudi oral zemlje prodati za desetak, da ga proda in stavi v loterijo.

Davno je že premišljeval Anton, kako bi vzel Jožku še ostalo zemljišče, torej sedaj, ko je prišel ugoden trenutek, je tudi sklenil ga uporabiti, torej je dejal:

„Čujte Jožek! po tem, kar sem slišal od vas o najinih računih, že nisem hotel več govoriti z vami, toda to bi bila vaša nesreča, a jaz pa vam želim dobro. Evo, dam vam denar, toda pod pogojem, da vam ga ne bom dajal po drobnem, ker tega sešteti ne znate ter me pri tem še krivo sodite. Dam vam dva stotaka, pa

bo tudi ostalo zemljišče in kočja moja in vam ostane pravica, da vse to skupaj v desetih dnevih odkupite za toliko, kolikor ste mi dolžni, ker odirati vas nočem. Ali vam je prav tako, ali ne? Ako vam je prav, pa dajva napraviti pogodbo pri beležniku in oba bova imela mirno vest.“

„Kako, vse zemljišče in kočja ima biti vaša? . . .“ vpraša nekoliko začuden in nekoliko prestrašen Jožek ter jame omahovati, kakor bi ga v tem hipu zapuščala loterijska vročina.

„Vse ima biti vaše . . . a kam pa greva midva z ženo?“ vpraša.

„Že znovič!“ nasmeji se prezirljivo Anton. „Kam naj bi hodila? Vidva ostaneta v koči, saj si jo vendar odkupita z zemljiščem vred. Ali ste že pozabili na to?“

„A . . . a . . .“ začudi se Jožek, ter se zamisli. „Ko bi pa ne imel s čem?“

„Ali me imate za norca, ali kaj? Kako ne bi prišle te številke, ker pa ste imeli take sanje in taka znamenja ter terna že ni izšla toliko let!“

Ta tolažba, to potrdilo Jožefovih dozdevkov je poslednjemu znovič zmešalo možgane. Ko bi bil kdo, želeč mu dobro, začel mu v tem hipu to stvar kakor je treba pojasnovati, bil bi ga

bržkone prepričal ter ga od neumnosti in škode odvrnil. Toda Anton tega ni hotel. Videč, da Jožek omahuje, dotaknil se je rajše njegove slabe strani ter mu prognal z glave pametne misli. — Jožku so se zabliščale oči, po licu se mu je razlilo detinsko veselje in rekel je Antonu:

„Prav svetujete, samo nekoliko premalo dajete, premalo . . .“

„Toda to je samo oblika“, pomirjal ga je Anton; „saj bo veljalo samo za deset dnij.“

„Kajpada za deset“, ponovi Jožek, „toda vsekako je to premalo. Ko bi dali vsaj tristo, pa bi človek že lože . . .“

„Dam tristo“, omeni urno Anton, „kajti toliko ste me že utrudili, da dam celo v zgubo, samo da stvar enkrat končava.“

* * *

Jedno uro poznej bil je Jožek v sedmih nebesih, ko je šel s polnimi žepi loterijskih listkov k beležniku podpisat pogodbo.

Pred beležnikovem stanovanjem čakal ga je že Anton. Ko se mu Jožek približa, obide ga nakrat neka želja, pokazati mu za skazano dobroto in posojilo hvaležnost. Ker pa ni imel ni-

česar, kar bi mu ponudil, hoče se mu uslužiti z dobrim svetom ter, dasiravno ga nihče ni vprašal, reče:

„Pritoževali ste se enkrat, Anton, da ne veste kaj početi z zemljiščem, toliko ga že imate, a čemu pa ne omožite vaše Marice z Matijčevem Jankotom? Saj bi bila iz nju izvrstna amba. Njiju nastavite na zemljišču, naj gospodarita ter se s tem iznebite skrbi, sami pa greste lahko mirno po kupčiji. Torej ona dva na polju, a vi pri kupčiji, pa bo to taka terna, da boljše ne morete najti!“

„Oho, a kako je prišlo do tega, da naj omožim Marico z Jankotom?“ vpraša Anton nezadovoljen.

„Kako je prišlo? I nú, vsi to govoré, pa tudi jaz govorim o tem. Saj imata obá v drug družega obrnjene oči ter si napijata in skupaj plešeta, torej sem si mislil, da je to tudi vam že znano.“

„Sedaj prvokrat čujem o tem,“ reče kisle Anton, „toda porok sem vam, da iz tega ne bo nič. Nimam zanj Marice ter sodim, da on niti ne sme misliti nanjo.“

Tako se razgovarjajoč sta stopila k beležniku.

Po semnju.

Anton je bil vračajoč se s semnja, nenavadno zamišljen. Proti svoji navadi vzel je na voz pol ducata sosedov in sosedinj. Ni pa učinil tega, da bi se ž njimi razgovarjal, niti iz vljudnosti, ker je bil zelo malobeseden; biti vljuden za prazen nič pa tudi ni imel navade. Antonu bilo je mar samo jedno, namreč prepričati, da bi na vozu ne bilo prostora za Janka, kajti po razgovoru z Jožkom se je prepričal, da se Janko bolj bliža Marici nego si je bil mislil. Torej je sklenil, ne jemati ga s seboj na semnje, z Marico pa spregovoriti drugega dné odločno besedo. Zato je tudi takoj drugi dan vprašal Marico, ali je resnica, da ima Janka rada?

Marica je z vaškim dekletom prirojeno odkritosrčnostjo priznala, da je resnica, da imata drug drugega rada, kar je pa oče gotovo že opazil, ker tega nikdar nista skrivala. To priznanje je razburilo Antona.

„Kako,“ reče Marici, „ti bi hotela takega, ki ne bo imel ničesar razun te očetove kočje in kakega orala zemljišča?“

„Dragi oče,“ odvrne Marica, „moja pokojna mati so mi zmerom zabičevali, naj ne bi jemala

bogatega, marveč poštenega, češ, da mi nikdar ne bo žal tega.“

„Ha, na vse, kar ti rečem, odgovarjaš mi zmerom, da je pokojna mati tako rekla, toda jaz ti pravim, da jaz govorim drugače in da mora tako biti, kakor jaz hočem.“

„Toda dragi oče, saj še ne gremo k svatbi, a ko bi tudi že šli, gotovo bi naju blagoslovili, kajti Janko je jeden izmed najvrlejših in najpoštenejših fantov.“

„Kaj praviš, kaj? Jaz bi vaju blagoslovil? Nikdar, nikdar! Pa mi še trdiš, da Janko je najpoštenejši!“

„Saj ste še pred nedavnim sami to trdili, oče.“

„Res, da sem trdil“, seže ji Anton v besedo, „ker sem mislil, da se nemara poboljša, toda že davno sem vedel, da je malopridnež. Pa ne samo malopridnež, marveč tudi nečimnik in . . . tat.“

„Tat?!“ zakriči Marica, zalivajoč se s solzami. „Po krivici ga dolžite, oče!“

„Sčasoma se prepričaš sama, a sedaj pa nehaj ihteti ter pozovi Katrico, ali katero drugo deklico, da pride prebirat grah, ker jutri ga bomo sejali, a seme še nimamo čedno.“

Drugi dan sta Katrica in Marica sedeli v Antonovi sobi ter prebirali grah. Nista se mnogo pogovarjali pri tem delu, kajti Marica je bila po včerajšnjem razgovoru z očetom močno žalostna in ker žalost jedne osebe razžalosti tudi drugo, torej je bila tudi Katrica otožna.

Anton se je delal, kakor bi čakal, kedaj deklici končata delo. Vrtil se je okrog hiše, lotil se raznih opravkov, toda česar koli se je poprijel, ni mu šlo izpod rok, tako, da je vrgel delo iz rok ter se poprijel drugega, vendar je bilo očitno, da ni mislil na to, kar dela, marveč da so mu neke druge nemirne misli rojile po glavi. Postal je nekoliko tu, nekoliko tam, pa zavrtivši se, šel v sobo k deklicama. V sobi je vse pozorno ogledal, se nekoliko zamislil in potem vzel iz skrinje pôlo belega papirja ter odšel.

Deklici se nista mnogo zmenili za Antona. Ta čez nekoliko časa zopet vstopi v sobo ter reče deklicama:

„Marica mi včeraj ni hotela verjeti, ko sem ji dejal, da ima Janko neko grdo lastnost. Evo, danes jo prepričam, da sem govoril resnico. Pogledjta, kako bom položil semkaj v škrinjo denar, na kar pošljem sem Janka, da vama pomaga. Ko jaz odidem, odidite tudi vedve za nekaj časa

ter pustite Janka samega, pa se prepričate, ko zagleda škrinjo odprto, da ne opusti vzeti iž nje denar, česar sem se sam prepričal že večkrat.“

„Oh, moj oče“, reče Marica vsa zarudela, „kako morete ziniti kaj takega pred Katrico, kajti ako to ni res, vam bo menda vendar bitko, da ste Janka tako očrnili.“

„Daj Bog, da se ne bi uresničila moja slutnja“, reče Anton potuhnjeno, „toda jaz poznam ljudi ter se navadno ne motim.“

„Motite se, motite, oče! Jaz sem vam porok, da je Janko pošten mladenič ter se ne dotakne ni vaše ni čegave druge lastnine.“

„Čemu to poroštvo, saj se čez kratko sami prepričamo“, odvrne Anton ter pred deklicama vloži desetak v pol pôle papirja, zaviha robove, kakor pri pismu ter obrnivši se k škrinji, dvigne pokrov in spusti vanjo — toda ne papir z desetakom, marveč drugi prazen, kateri je imel že poprej pripravljen pod obleko, onega z desetakom pa gibčno skrije pod telovnik. Deklici te zamene nista niti opazili.

Anton odide in čez trenutek pozneje zopet odpre vrata ter spusti v sobo Janka, govoreč:

„Pomagaj jima, da boste prej gotovi; a le urni bodite, kajti danes je najugodnejši čas za

setev. Jaz pa pojdem med tem pogledat na polje, ali bo hlapec danes zoral njivo ali ne?

Janko, prišedši v sobo, se jame veselo šaliti in smejati, toda otožni deklici mu nista odgovarjali. Čez nekaj časa poprosita Janka, češ, naj sam urno dalje prebira ter ne gre nikamor, sami pa smukneta vèn ter zdirjata čez vrt, tako, da je Janko mogel videti skozi okno, da sta šli k sosedu.

Janko je bil nekoliko začuden, čemu je Marica danes tako otožna, toda ni si niti domislil, kaj vse ga še čaka. Ko deklici odideta, je globoko vzdihnil ter ne vstavši z mesta, zamišljen torkljal grah po rešetu.

Čez četrto ure se vrneta deklici in čez pol ure odpre Anton vrata ter zakliče:

„Janko, pojdi ti na polje ter poglej, kaj se tam godi, ker jaz moram takoj v občinsko pisarno“.

Janko odide, Anton pa stopi v sobo ter reče:

„Poglejte deklici v škrinjo, pa se prepričamo, kdo ima prav.“

Marica vsa razvneta plane k škrinji pograbi papir in drzno zroč očetu v oči, ga razvije, toda v papirju ni bilo desetaka . . . Na to ga spusti iz rok ter nezavestna pade na tla.

Anton postane zbežan, ker mu je bilo žal deklice in ker se je prepričal, kako močno se je njegova hči že navezala na Janka, da jo je to obdolženje moglo pretresti tako močno, da je omedlela.

Vendar ta omedlevica ni trajala dolgo. Marica, zdramivši se, jela je britko jokati, da dalje časa ni bilo mogoče je potolažiti.

Komaj je Anton zapazil Maričine solze, minila ga je bojazen, da bi mu utegnila hčerka zboleti in mislil si je:

„Je pač ženska kakor so druge. Izjoče se, pa je konec, jaz pa, kar sem storil, sem že storil, ker sedaj sem porok, da ga več ne pogleda. Drugače bi imel še dokaj truda ž njo, ker je trda in uporna po naravi. Žrtvoval sem Jankovo poštenje v svoj prid, toda nisem mogel drugače, kajti kaj si naj počnem s tako revnim zetom? Marica še lahko dobi poleg moža še kakih dvajset oralov zemljišča in če se to združi z mojim, neslo bo take dohodke, kakor jih ima gospod župnik, ali kak uradnik v mestu.“

Tako premišljujoč odide Anton iz hiše ter se napoti na polje, da bi srečal vračajočega se Janka ter ga ne pustil sedaj k Marici. Med tem,

kakor bi treščilo vanj, se odpró vrata Jožkove kočee in razjarjena Jožefova ga obsuje s točo kletvic.

„Ti lopov! Ti kajon! Kot Žid bi imel biti rojen. Ali ste že čuli ljudje, kaj je učinil ta ropar?! Imetje nama je pobral, moža zaslepil, pa še ob stanovanje naju pripravi, kakor je Bog v nebesih! . . .“

Anton je pospešil korake ter ni mislil se oglasiti, niti se ogledati, tako grozno se je bal Jožefove. — Čemu tega sam ni vedel, toda gotovo radi tega, ker Jožefova mu je zmerom nadomeščala glas njegove vesti, katerega nikdar ni poslušal, s katerim se ni hotel posvetovati in katerega nihče ne more zadušiti v sebi, dasi ravno se ga boji.

* * *

Gospá Jožefova ni od moža zvedela tega, kar se je zgodilo na semnju in pri beležniku, ker mož je molčal ter se tolažil s tem, da mora priti terna, torej čemu naj bi pravil ženi o oni pogodbi, ki bi jo bržkone britko zadela, kajti znano je, da ženske takih stvari ne razumejo. Res, da je bilo zoperno to molčanje, ker bi bil rad govoril neprenehoma o bodoči sreči, toda boječ se, da ne bi povedal premnogo, moral je biti tih.

Gospá Jožefova je zvedela to od drugih ljudi, ti pa zopet od nekoga in ta nekdo je iz vedel to od Žida v mestu, a ta Žid, nu, ta Žid je vedel vse, kar se je godilo v okolici.

Ko je gospá Jožefova izvedela o tej pogodbi, odprle so se ji nakrat oči. Prvokrat v svojem življenju jela je premišljevati svoje gmotno stanje. Silila je moža, naj ji pove resnico, in videč, da stvar stoji slabo, zelo slabo, je prvokrat v svojem življenju oštela moža, vzela mu ostali denar, spravila ga v škrinjo ter rekla, da odslej bo ona gospodar pri hiši. In res je jela ona zapovedovati, oštevši moža in takoj na to Antona, kar se je obema močno prileglo.

Na glasno ozmerjanje Jožefove pritekla je iz hiše Katrica ter radovedna, čemu se huduje, stekla k razjarjeni sosedi, da jo vpraša po vzroku te jeze.

Gospá Jožefova je želela, da bi ves svet zvedel o Antonovem pobalinstvu, torej ji je tudi takoj povedala o pogodbi, katera ju gotovo ugo nobi oba, ker Anton je bil zvit in neusmiljen človek. Naposled je dodala:

„Sosedje so vendar dolžni drug drugemu pomagati, bodisi s svetom, z delom ali z de-

narji, toda pomagati pošteno, ne pa tako, kakor dela to Anton, ki na videzno pomaga, a ob enim želi bližnjemu škodo. Ako svetuje, zdi se ti, da ti je prijatelj, a vendar ima pri tem zmerom le svoj dobiček pred očmi. O! sleparski so sedaj ljudje, da nikomur ni mogoče več verjeti“, je dostavila.

„Resnico govorite, gospá Jožefova, čisto resnico“, oglasi se Katrica; „zelo slabo je na svetu, ker so ljudje zlobni in goljufivi. Sama sem se prepričala o tem“.

„Ej, ti si še otrok“, odvrne Jožefova, „sama še ne moreš vedeti, ker še kratko časa živiš na svetu.“

„Ej, gospá Jožefova, ali je treba dolgega življenja, ko se pa lahko vsak dan zmotiš na ljudeh? Evo tudi sedaj, kdo bi si bil mislil kaj slabega o tem Matijčevem Jankotu? Vsi so ga smatrali za poštenega! . . . Toda čemu bi vam pravila to?“

„No in kaj se je zgodilo? Še ničesar ne vem“, vpraša Jožefova.

„Saj tudi ne morete vedeti, ker se je še le ravnokar zgodilo, pa tudi Marica še ne more priti k sebi od joka“.

„O, za rane božje! A čemu ne poveš urneje, kaj se je zgodilo? Nemara je Anton ubil Janka, ali kaj? Čemu Marica joka?“

„E, ko bi ga ubil, nič bi ne bilo, toda pripetilo se je še hujše.“

„Nú, tako povej, povej! Kaj hujše?“

„Inú, Janko je vzel iz Antonove škrinje deset goldinarjev.“

„Kaj? Vzel jih za se?“

„Seveda, gotovo jih je vzel.“

„To ni mogoče“, reče Jožefova, „to je pošten mladenič.“

„Kako bi ne moglo biti, ker je pa bilo. Povem vam, kako se je to zgodilo, ker sem sama videla.“ Katrica ji je povedala vso dogodbo.

„Vidite, vidite!“ je dejala kimajoč z glavo Jožefova. „Toda znaj Katrica: ni treba tega praviti, ker porok sem ti, da v tem nekaj tiči. Ne škodi nič, da si mi to povedala, celo dobro je, ker jaz pojdem takoj k Matiju ter se posvetujem ž njim, pa tudi ti ne pravi tega, ker nemara se fant še opraviči torej mu ni treba škodovati pred časom“.

Matija.

Matija ni bil svojim sosedom prav nič podoban. Že pri vojaki, kjer je bil desetnik, bilo je mogoče opaziti na njem, da je imel prave lastnosti, in ako je človek priden v mladosti, se rad v poznejših letih po revščini in slabi tovaršiji pokvari. Matija je doživel v življenju marsikaj britkega, toda ostal je takšen, kakoršen je bil poprej. Z neumornim delom in razumno varčnostjo pridobil si je bil že kos zemljišča in vse je kazalo, če mu bo zdravje še dalje služilo, da še znatno pomnoži svoje in Jankotovo imetje. Toda nabiranje premoženja ni bil jedini cilj Matijčevega življenja. Ako je varčeval, varčeval je radi tega, da prisluženega denarja po nepotrebem ni zapravljaj, marveč vsak novčič, ki mu je ostal od troškov za živež in obleko marljivo shranjeval ter vsikdar poprej dobro pretuhtal, ali mu je kaka reč potrebna ali ne, predno jo je kupil.

Vendar skopuh ni bil. Večkrat je pomagal revnim, toda ako je pomagal, ni pomagal vsakemu prvemu, ki ga je prosil, ker je vedel, da vsakemu ni dobro pomagati.

Radi tega Jožek ni imel rad Matijca, kajti dasiravno ga je večkrat prosil in rotil, naj mu

posodi par goldinarjev, prisegajoč mu, da jih neizogibno potrebuje in brez njih pride v škodo, vendar mu Matija ni hotel posoditi, znajoč, da Jožek ni reven in da želi posojila za stvar, ki ni vredna podpore.

Zato pa ko je Katričinem starišem pogorel pred žetvijo skedenj ter niso imeli s čem najeti si delavcev, da si še pravočasno postavijo novega, je Matija, akoprav ga niso prosili, sam prišel k njim ter prinesel desetak, ker je vedel, da Katričini stariši niso premožni ter si brez pomoči ne bodo mogli pomagati. Resnica, da mu je Katričin oče pozneje ta desetak odslužil, za to pa mu je tudi Matija za vsak dan dela zaračunal po štiri desetice, dasiravno bi bil mogel računati dokaj ceneje ter pri tem še smatrati podeljeno podporo za dobroto.

Oba z ženo sta hodila čedno opravljena in dasiravno ne bogato, vendar lepo čisto, za kar sta imela posebno skrb.

Matijeva žena, ko se je omožila, bila bi se nemara oblačila kakor druge ženske, ki navlečejo po tri robce in po pet kril nase, ako gredó kam z dóma, toda Matija ji je to prepovedal, govoreč:

„Saj ne more biti ugodno, če se človek tako zapaži, kar je močno nezdravo po letu, ker je prevroče. Ako druge tako delajo, vendar tebi nihče ne veli jih posnemati, tudi jaz ti tega ne svetujem, marveč prepovedujem. Kdor se tako oblači, dela to radi tega, da bi se bahal pred drugimi, češ, da ima toliko; toda po mojem mnenju ni bogat on, kateri se s tem baha, marveč on, ki druge ničesar ne prosi ter ne dela dolgov. Ne po obleki, marveč po sobi in po živini se spozna gospodinja.“

Tako se je torej Matijeva, dasiravno ji je bilo iz početka zoperno, privadila skromni noši ter potem še sama svoje sosede od gizdavosti odvrčala.

Od vojakov je ostalo Matijcu še nekaj, da je živel drugače kakor drugi. Na vasi niso imeli navade jesti mesa, uživajoč pogostoma zelenjavo čez mero. Po tem pa postane človek bolehen in okoren. Pri Matijcu je bilo vsak teden po dvakrat meso in rekel je, ko bi bival bliže kakega mesta, da bi imeli meso celo po štirikrat na teden. Torej tudi, dasiravno ni bil poseben hrust, delal je vendar za dva in ker se je imel zahvaliti za vse le svoji moči, torej je cenil to moč ter skrbel, da si jo ohrani do smrti.

Dasiravno se je Matija lahko smatral za vzor delavnosti, previdnosti in nepretirane pobožnosti, vendar ni bil dolgočasen, kakor so navadno oni, ki na drugih vse slabo vidijo ter neprestano o tem govoré. Matija je bil živahen in dobre volje ter zmerom vesel v družbi. In to ni nikako čudo, kajti človek, imajoč čisto vest in mirno glavo, se rad razvedri, nasmeji in poskoči.

Krčme se je izogibal in sicer — kakor je dejal — radi tega, ker ni mogel razumeti kaj so tam govorili pijanci, ali pa mu je bilo to besedičenje kar naravnost odveč. Zato pa je bil rad navzoč na svatbah, na botrinjah in drugih treznih zborovanjih in če je zvedel, da se je priredila v trgu kaka glediščna predstava, napotil se je tjekaj z ženo in z Jankom, kakor na povelje ter dejal, da je vredno dati desetico ali dve za tak duševni užitek in zabavo.

Ljudje so se čudili, od kot Matija jemlje denar za tako življenje, ker hodi samo po dnini. Matija jim je odgovoril:

„Seštejte pa vi skupaj, koliko zapijete, koliko potrosite na semnjih, na božjih potih, koliko se vam razleze, da sami ne veste kam ter

se prepričate, da bi lahko dvakrat boljše živeli nego jaz, ki nimam štirih rok, marveč samo dve, pa mi še ti zadostujeta.“

Ko je Matija nehal služiti ter se je nastanil v svoji koči in si začel tam urejati gospodarstvo, ljudje marsikaj niso mogli razumeti, toda kmalu so se prepričali, da je ravnal pametno.

Enkrat, ko je bil Janko že nekoliko odrastel ter se dal vpisati v šolo, začudili so se ljudje, da je Matija še istega dne šel v trg, kupil tam večji okvir za okno in večjo svetilnico ter takoj naslednjega dne vzel raz stene malo prejšnje okence ter ga nadomestil z večjim.

„Kaj vendar delate, Matija?“ so ga vprašali, „saj vendar še to okno ni staro.“

„Dobro je ono bilo, dobro, ko je bil Janko še majhen“, odvrne Matija, „toda sedaj mora biti svetleje v sobi, da bo Janko mogel delati naloge, katere dobi v šoli. Ker že zahaja v šolo, naj mu služi to v prosep, da ne bo zapravljaj zaman zatega časa, ker v temi vendar ni mogoče čitati in pisati.“

Matija se je močno trudil za Jankovo odgojo in zdelo se mu je, da ga je dobro vzgojil. Radi tega morala mu je tudi grozna biti novica, s katero je prihitela sedaj k njemu Jožetova.

Nista se dolgo razgovarjala, ker je uprav prihajal s polja Janko; torej se je Matija samo zahvalil Jožefovi, da ni dovolila Katrici širiti te novice in Jožetova je urno odšla, ne hoteč prva srečati se z Jankom.

Matija se v svojem ravnanju nikdar ni pre naglil. Pred vsakim važnejšim korakom se je zamislil ter posvetoval z ženo, kateri je zaupal, ker je vedel, da večkrat pametno svetuje ter nikdar ne zine ničesa, kadar tega ni treba. Tako sta tudi sedaj sklenila, ne govoriti o tem ničesar z Jankom, dokler Matija ne izve vse te zadeve od Antona ali od Marice.

„Moj dragi“, reče Matijeva, „novica iz jed nih ust ne vtegne biti resnična.“

„Zato pa pojdem jaz takoj k Antonu“, reče Matija, „in sicer še poprej, predno Janku pokažem, da vem, kaj se je zgodilo.“

Pri večerji, h kateri je zasedel Janko s stariši, kazal se je Matija nenavadno zgovoren, pri tem pa je vendar pozorno opazoval sina, če mar ne zapazi na njem nemira, ki navadno

sledi po hudobnem dejanju. Toda Jankovo lice bilo je mirno kakor po navadi, ker tudi ni vedel o ničemur.

Po večerji je šel Matija k Antonu, toda ni ga našel doma. V sobi je sedela samo Marica z rdečimi očmi od joka. Ko je zagledala Matijca, jela je znovič jokati in na prvo vprašanje bodisi da ni znala odgovoriti, ali pa ni hotel reči kaj slabega, torej je molčala. Še le, ko jo je Matija prepričal, da tu pojde za blagor njegovega sina, za Jankovo prihodnost, za katero mora on kot oče skrbeti, jela je Marica glasno ihtech praviti Matiju, kako je Anton spravil desetak v škrinjo in da ga je moral vzeti Janko, ker nikogar drugega ni bilo v sobi.

„Ha“, je dejal Matija otožno, „sedaj vidim, da je to učinil, ker ga pa dobro poznam, vendar ne morem verjeti, da bi bil vzel denar iz lakomnosti. Ako je že denar vzel, učinil je to bržkone iz šale, za katero pa zasluži, da ga primerno oštejem ter mu zapovem, naj ga vam takoj vrne ter za to budalost prosi odpuščanja.“

Po teh besedah odide Matija domov ter naravnost vpraša Janka, kaj je nameraval s tem, da je segel v tujo škrinjo ter vzel iž nje denar?

Janko ni oviral očeta, ko je govoril, ker zaslišavši o stvari, katere se ni čutil kriv, je rajši nekoliko počakal, da se stvar pojasni. Za to tudi, ko je oče končal, je Janko še vedno čakal, da nemara čuje še kaj več ter še le čez nekaj časa vprašal:

„O kakih denarjih pripovedujete oče, katere bil bi jaz vzel? Jaz ne razumim ničesar.“

„Saj sem ti razločno povedal o onem desetaku, katerega si vzel danes iz Antonove škrinje.“

„Iz kake škrinje? . . . Iz kake škrinje?“ ponavljal je Janko ter se zamislil.

„Saj moraš vendar vedeti za njo, ker si pa segel ya-njo,“ sili vanj Matija ter še dolgo opominja Janka, naj prizna svoje dejanje, vrne denar ter prosi Antona odpuščanja.

Matijeva žena, ki ob času tega razgovora ni bila doma, vrnivši se takoj vpraša moža:

„Nú, kaj si izvedel?“

„Ha, nič dobrega,“ odvrne Matija. „Iz tega kar mi je pripovedovala Marica, razvidim, da je Janko desetak vzel, toda sedaj ga je sram, pa tega noče priznati.“

„Ali si že govoril ž njim?“ vpraša Matijčeva.

„Govoril sem, toda brez uspeha.“

„Nemara si bil ž njim prestrog, se te pa je zbal?“

„Kaj še! To ni moja navada. Povedal sem mu zlepa odkritosrčno, da sem prepričan, da je to učinil samo iz šale, toda navzlic temu on vendar taji.“

„O moj Bog!“ vzdihne žena, „navdahni ga Ti s Svojim svêtom! . . .“

„Tudi jaz se nadejam,“ reče Matija, „da usmiljen Bog razsvetli njegovo pamet; treba je samo počakati.“

„Bog daj to, ker to bi bilo sramotno za Janka, za nas pa velika nesreča,“ konča Matijeva ter jame moliti večerno molitev, s katero je z vsako besedo in z vsakim vzdihljejem prosila, naj dobrotno nebo pošlje pametno misel njenemu sinu.

Janko po noči dolgo ni mogel zaspati; v glavi se mu je vrtelo in šumelo, mučil se je premišljeva je s tem, kar je slišal in česar ni popolnoma verjel, misleč si neprestano, da je vsa ta dogodba le izmišljena. Toda kakšen je njen namen, tega si ni mogel pojasniti. Ker ni mogel najti rešitve te zagonetke, si je mislil, da se pač ne splača beliti si po nepotrebnem glavo, ker jutri se mora stvar pojasniti. Ta misel ga

je pomirila ter mu privabila spanec in ker je bilo že precej čez polnoč, spal je do samega jutra ter vstal pozneje nego drugi. Precej ko se je prebudil, prosil je očeta, naj gre ž njim k Antonu. Anton pa, sluteč, da drugo jutro pridejo ga o tej stvari izpraševat, je ukazal hlapcu pripraviti voz, na katerem se je, vzevši s seboj Marico, zarano odpeljal v mesto.

* * *

Aron.

Na poti proti mestu je Anton še bolj naščuval Marico proti Janku ter ji toliko naklepal ušesa, da je revno dekle popolnoma verjelo, da Janko pripada k najnečimnejšim ljudem na svetu, kateri pa se ji je doslej kazal kakor angelj.

Mislila je tako Marica, vsekako pa je sedaj pa sedaj vzdihnila za Jankom in, dasiravno je vedela, kaka propast ju loči sedaj, vendar se ni mogla spoprijazniti z mislijo, da bi bil on za njo izgubljen za zmerom.

Takoj pri dohodu v mesto naleti Anton na onega Žida, ki ga je na semnju vabil v neko barantijo, za katero si je želel Anton še nekoliko pomisleka.

Žid, zagledavši Antona, bil bi skoro poskočil od veselja, ko bi to ne bilo škodovalo kupčiji; ker pa se je moral kazati malomarnega, torej je dejal:

„Nú, Anton, vi imate vendar srečo, ko bi ne bili prišli danes, sklenil bi bil kupčijo s katerim drugim, kajti poslanec je že dospel iz Dunaja, torej je treba hiteti.“

„Pa bi bili sklenili kupčijo z drugim,“ reče Anton, „ker jaz do nje itak nimam mnogo veselja. Saj mora nekaj tičati v tem, ker mi hočete plačati za prazen nič. Oho, jaz vas poznam, Žid zaman ne izda novčiča, vi pa ste obljubili toliko!“

„Nú, kako za prazen nič? Ali mi mar to ne prinese dobička? Ta kupčija je vredna záme dva tisoč goldinarjev, kako čudo torej, da vam dam par stotakov? . . .“

„Dva tisočaka?!“ začudi se Anton. „Poprej mi niste nič povedali o tem.“

„Čemu bi naj vam pravil, ker me pa niste vprašali! . . . Sedaj, ko ste me vprašali, pa vam povem. Evo, vidite, jaz imam dva svaka, čijih kupčija gre tako slabo, da sta že skoro prišla ob vse, kar sta priženila. Ta svaka prigovarjata očetu, naj bi mi ne dal ničesar več, dasiravno

imam še dobiti po očetu dva tisoč goldinarjev. Torej, ko bi pokazal, da mi kupčija spodletava, pa bi prišel ob ta dva tisočaka. Za to pa sklenem vsako dobro kupčijo rajše na tuje imé. Nú, ali vam to še ni jasno? Sedaj razumete, da želim na vaše imé skleniti kupčijo in vam za to rajši nekaj dati, kakor zgubiti ta dva tisočaka.

Ta razgovor jel je spodkopavati Antonovo sumnjo. Zamislil se je, Žid pa je znovič uprl svoj pogled v njegovo čelo. Stvar pa je bila taka le:

Aron je bil jako zvit Žid ter močno gladek v občevanju z ljudmi. Ko so nekateri gališki deželani jeli poskušati svojo srečo na žitnem trgu dunajskem, bil bi tudi Aron rad poskusil tam svojo srečo, toda bal se je. „Kaj pa če zgubim?“ si je mislil, „tam človek nima opravi s kmeti. Dunajčani se ne dadó opehariti. Tá stvar je vredna pomisleka.“

Začel je torej misliti in pomišljevati, dokler mu ni šinila v glavo misel, skleniti kupčijo na tuje imé. . . Toda na čegavo? Tu mu pride na misel, da zvitega je najložje vjeti, torej se je spomnil Antona ter jel streči po njem, ga nagovarjati, mu obljubovati, dokler ga konečno ni pridobil. Anton se je samo še nekoliko zamislil ter konečno dejal: „Hočete mi dati četrtrinko do-

bička, toda meni se to ne zdi vse jasno, kajti kako naj izvem, koliko vi pridobite?“

„Nú, kako to nebi vedeli, ko pa vam to najavijo iz Dunaja.“

„E, lari fari! Ali mi najavijo, ali tudi ne, dasiravno bi mi najavili, lahko, da bi tega ne razumel, torej bi rajše dobil nekaj are naprej.“

Pogodba je bila kratka. Aron je dal Antonu dve sto goldinarjev ter ga na to pospremil k onemu dunajskemu delegatu, kjer so sklenili kupčijo na Antonovo imé.

Ko je bila pogodba gotova, poprosi Anton Arona, naj mu pomaga pognati Jožka z ženo iz kočé in posestva, kajti njemu — kot sosedu — ni prilično to učiniti, ker se nadeja za gotovo, da mu Jožek ne bo mogel vrniti posojenega denarja.

Aron se ni obotavljal dolgo, kajti dejal je, da take interese je treba podpirati. Šla sta torej oba k beležniku ter dala napraviti navidezno pogodbo, kakor bi bil kupil Jožkovo kočó in zemljišče od Antona.

* * *

Med tem ko je Anton imel take opravke v mestu, prišel je Janko domá skoro ob zavest,

kajti navzlic temu, da so ženske obljubile ne praviti tega nikomur, zvedela je vendar ta dogodek v kratkem vsa vas, in kdorkoli je srečal Janka, ni niti mislil poslušati njegovega opravičenja, marveč jel mu nemudoma prigovarjati naj vrne desetak, ker le na ta način je mogoče hudodelstvo popraviti.

Revni Janko je bežal pred vsemi, proklinjajoč vse radi tega, da vsakemu verjamejo, a njemu vendar nočejo verjeti. Kar koprnel je, da bi se Anton in Marica kmalu vrnila ter se stvar pojasnila. Ker pa je, pohajkujoč okrog njihove hiše, vsaki hip nekoga srečal, torej je zbežal pred ljudmi domov. Komaj je stopil v sobo, reče mu mati:

„Nú, kako je, fant, ali se še nisi izmotal iz te šale? Evo, veš kaj: popusti bedarijo ter vrni desetak, kajti pravim ti, poprej ne boš imel mirú.“

Te besede bile so najhujši udarec za revnega Janka. Zbežal je iz hiše na skedenj, vrgel se na slamo ter začel plakati, prelivajoč vroče solze. Na to ga je razbolela glava, jelo ga je zbadati v sencih in vsega telesa se je polastila vročnica. Ko ga je našel Matija, hoteč ga poklicati k južini, ni ga mogel vzdramiti, kajti

Janko, dasiravno je imel odprte oči, ni poznal očeta, tako močno se mu je vrtelo v glavi.

Minulo je nekoliko dnij, a Janko je še ne-
prestano bolehal. Marica tudi ni šla nikdar iz
hiše ter je imela od joka zabuhle oči. Matija in
njegova žena sta bila močno pobita, samo Anton
je bil popolnoma zadovoljen s tem, kar je učinil,
ker je z jednim mahljejem dosegel svoj namen.
Da je napravil mnogim toliko britkosti, zato se
ni mnogo zmenil! . . .

* * *

Terna.

Bližal se je deveti dan po minulem semnju,
oni dan, ko bi imela naposled priti Jožekova
terna.

Jožek je bil čimdalje nemirnejši in vese-
lejši ob enem, da ga je vsak, ki ga je videl, lahko
smatral za znorelega, kajti sedaj se je globoko
zamislil ter momljal nekaj pod nosom, sedaj pa
postal vesel kakor dete, smejal se sam sebi ter
polúglasno prepeval.

Devetega dne zarano, ne počakavši niti za-
jutreka, zdirjal je Jožek v mesto in komaj je
dospel na trg, jel je iskati z očmi tablice s šte-

vilkami, ki je visela pri loterijskem uradu na drugi strani trga.

„Kaka neumna navada“, si je mislil, ker ni mogel zagledati številke iz daljave, „da pišejo tako majhne številke. Vsaj danes bi morale biti številke za lakete velike.“

Tako premišljuječ je pospešil korake ter upiral pogled na tablico, na kateri se mu je čimdalje bolj razločno jela kazati prva številka njegove terne. Jožek je uprl ves svoj pogled v to številko. Srce, katero mu je poprej nemirno bilo, se je sedaj pomirilo. Dá, prvo številko svoje terne je zagledal razločno napisano na tablici.

„Kako čudo!“ si je mislil, „saj vendar ne more biti drugače! In vtis, ki ga je začutil pri tem, bil je tako močan, da ni mogel odtrgati pogleda od te številke. Bližajoč se vhodu loterijskega urada, je neprestano požiral z očmi to številko. V tem trenutku mu nekaj radovednežev zakrije tablico. Jožek se zdrami ter nestrpljivo zdirja v sobo.“

„Gospod!“ zakliče, „ali boste danes izplačevali?“

„Čemu ne?“ odvrne Žid, zavrtivši z glavo, „nekateri so že dobili.“

„Ba! . . . toda náme pride mnogo. Nemara nimate toliko?“

„Kako bi ne imel? Ste li mar že čakali kedaj na denar?“

„Nú, tako seštejte“ reče Jožek ter izvleče listke in jih položi na mizo.

Žid jih počasi pregleda ter naposled vpraša:

„A kje je oni listek, ki je zadel?“

„Kako kje?“ vpraša Jožek začuden.

„Nú, kje je, kajti tukaj ga ni.“

Jožek nehoté jame iskati po žepih. Ne najdši ničesar, reče:

„Dal sem vam vse. Pogledjte dobro, mora biti zraven.“

„A katere številke ste zadeli?“ vpraša Žid.

„Kako, katere? Vse sem zadel!“

Žid se nasmehne.

„Tak stavec, kakor je Jožek, je pač vrl stavec, kajti dasiravno mnogo zastavi, se vendar ne jezi, marveč še zbija šale.“

Jožek se razsrdi, pograbi listke ter jame sam pregledavati in primerjati številke, toda radi vročine ni opazil ničesar.

„Čemu nočete pogledati?“ vpraša Žida.

„Nú, čemu ne bi hotel? Že sem jih pogledal. Jedna številka je izšla, toda samo jedna

in ker ni bila oddeljena, tudi za njo ne do-
bite nič.“

„To ni mogoče, to ni mogoče,“ ponavlja
ves zbegan Jožek; „bržkone manjka kak listek.“

„Nú, ako listka ni, je slabo, toda pogledam
v knjigo, koliko je bilo listkov.“

Zid gre po knjigo, jo pregleda ter vrnivši
se, še enkrat prešteje liste.

„Ne manjka nobeden“, reče, „toda ne ža-
lite se, Jožek, kajti kar ni prišlo sedaj, pride
drugokrat, samo ne stavite tako mnogo, kakor
zadnjič, ker bi ne mogli dolgo vstrajati.“

Jožek že ni slišal teh besed, tako je bil
zamišljen. Zateleban v listke, ležeče na mizi, ni
niti zapazil, da je dospelo nekoliko njegovih
znancev v sobo.

Po manjših trgih dobi se v loterijski uradih
tudi pijača. Prišleci so zaželeli od Žida višnjevca
in zagledavši Jožka, jeli so mu ga ponujati.
Jožek je vzel kupico, jo izpraznil, potem pa se
delal, kakor bi poslušal razgovor, ker se je
smehljaj, toda to je bil bedast, nespameten smeh,
kajti Jožek že ni vedel, kaj se je godilo ž njim,
tako je bil omamljen. Nalivali so mu kupico za
kupico ter mu jo dajali v roko in on jih je

stroju podobno praznil, niti ne znajoč da pije, kar je močno zabavalo navzoče.

Nikdar še ni bil izpil Jožek nakrat toliko žganjice, torej se mu je jelo kmalu vrteti v glavi, kar je vzbudilo med davnimi njegovimi znanci smeh in šalo, toda Jožek jih ni razumil. Sedel je na stol ter bedasto zrl okrog sebe, časih je spregovoril kake nerazumljive besede, kimal z glavo ter naposled zaspal. Tovariši so se razšli in Žid, gledajoč nekaj časa Jožka, je poslal fantina po nekaj na trg. Čez malo časa se je fantin vrnil, privedši s seboj nekega kmeta.

„Gospodar“, reče kmetu loterijski uradnik, „tu imate kupico žganjice in kadar pojedete domov, odpeljete s seboj Jožka na njegov dom, ker je nekako slab in nekoliko pijan in dasi ravno vam bo nekoliko od rok, upam vendar, da sosedu to učinite. Ako se kmalu odpravite, dobite še jeden kozarec.“

Na tak način se je iznebil Žid obupnega Jožka, kateri drugega dne ni niti vedel, kako je prišel domov. Celo dvomil je nad tem, ali je bil v mestu in vse se mu je zdelo kot čudne, nerazločne sanje. Od tega časa bil je otožen in tako molčeč, da niti Jožefova, niti kdo drugi ni izvedel od njega, koliko je postavil in če je zadel ali ne.

Antona se je Jožek ogibal, Anton pa, dasi ravno bi bil rad govoril ž njim, vendar ni prišel k njemu v hišo, ker se je bal njegove žene kakor ognja. — Naposled po nekolikodnevni preži se je Antonu posrečilo dobiti Jožka na vrtu.

„Čemu se me tako ogibate?“ vpraša Anton. „Radoveden sem vendar, koliko ste zadeli?“

Jožek je molčal.

„Ako že imate denar, ne odlašajte dalje z vračilom“, nadaljuje Anton, „ker čez par dnij ga bom potreboval.“

„A kaj porečete, ko bi ga ne imel?“ reče Jožek.

„Ha, to bi bilo slabo“, odvrne Anton, „ker moram plačati nekega Žida ob določenem času.“

„A kedaj imata obrok?“ vpraša znovič Jožek. Ko bi bilo to po naslednjem žrebanju, pa bi vam vrnil. „Žrebanje bo čez osem dnij.“

„Kako?!“ zakliče Anton navidezno začuden, „ali mar niste zadeli?“

„I nù, vam moram priznati, da ne, toda vidite, če mi da žena denar, pa vam ga vrnem po bodočem žrebanju, to je čez osem dnij.“

„Toda“, seže mu Anton v besedo, „ne mislim čakati. Ne morem, ako nočem, da me zarubijo radi vas. Razločno vam povem, da počakam še pet dnij in čez pet dnij, ako ne od-

kupite posestva, moram ga prepustiti Židu, kateremu sem dolžan in takrat kar se zgodi, to se zgodi, samo jeziti se ne smete náme, ker Bog mi je priča, da nimam drugega sredstva ter moram plačati o pravem času.“

Nasledki loterije.

Čez pet dnij po tem razgovoru je Jožek, pozvan po krčmarju, hitel v krčmo, kjer ga je čakal nek Žid iz mesta. Razgovor bil je kratek. Žid je povedal Jožku, da je Aron dobil od Antona vse Jožkovo posestvo s hišo vred ter je prišel vprašat, ali ga more Jožek takoj odkupiti, kajti, če ga ne more, ali noče, hoče Aron takoj prevzeti Jožkovo posestvo v svojo last.

Na to zahtevo ni bilo mogoče ničesar odgovoriti, torej je tudi Jožek, ne rekši ničesar, odšel domov.

„Kaj bo, to bo“, mislil si je potoma, bil sem bedast, torej bom sedaj za to trpel in sicer po zasluženju. Najhujše izmed vsega pa je še sramota, da sem pognal gospodarstvo ter prišel ob posestvo. Oh, rad bi zbežal sedaj na konec sveta, samo da bi prišel ljudem izpred očíj! . . .“

Prišedši domov ni imel poguma, povedati ženi resnico, torej se je tudi molče poprijel dela. Toda to ni mnogo pomagalo, kajti kmalu so se našle botre, ki so povedale Jožefovi, po kaj je šel Jožek v krčmo.

Človeka je kar zbolelo, če je pogledal Jožefovo, tako grozno jo je osupnila ta novica, toda pomoči ni bilo. Krič in kletev bi več ne pomagala, torej tudi Jožefova ni oštevala moža po nepotrebem, marveč ga mirno vprašala.

„Kaj sedaj počneva, Jožek?“

Ta žalosten in otožen glas, s katerim ga je vprašala, je bolj razžalostil Jožka, nego največji krič ali jeza, kakoršne se je nadejal. Pobesil je glavo ter sam ni vedel, kaj ima odgovoriti.

„Kaj počneva?“ ponovi žena.

„Ne vem“, odgovori Jožek. „Vsled sramote skril bi se celo pod zemljo, ali zbežal v Ameriko.“

„V Ameriko“, ponovi Jožefova, „v Ameriko?“ ter se zamisli. „Veš“, reče čez nekaj časa, „to je kaj dobro sredstvo in jaz se ga kaj rada poprimem. Pojdiva v Ameriko.“

Sklep je bil storjen; treba je bilo samo še prodati pohišno orodje, krave in ostalo gospodarsko zalogo, tako, da bi nihče tega ne izvedel. Toda komu to prodati? Kdo ima denar?

„Jaz ti pravim“, reče Jožefova, „da samo Anton more kupiti in plačati v gotovini.“

„Anton sedaj nima denarja“, ugovarja ji Jožek, „kajti ko bi ga imel, ne dal bi našega zemljišča za svoj dolg.“

„Kaj, ti mu verjameš!“ zakliče razburjena žena; „ti ga še ne poznaš! On tega ni učinil iz potrebe, marveč, da ljudem meče pesek v oči. On bi ne imel denarja?! Pojdi k njemu in ker si delo enkrat začel, pa ga tudi končaj.“

Jožek se je čutil popolnoma spokorjenega, torej je hoté ali nehoté šel k Antonu in čez malo časa prinesel ženi denar za ostalo premakljivo imetje. Drugo jutro bila sta namenjena odriniti v Krakov in od tod v Ameriko.

* * *

Tega dné opoldne je Janko prvokrat vstal iz svoje bolniške postelje. Vročniča je prenehala, samo nogi sta se mu še šibili pri hoji in ves je izgledal, kakor bi bil snet raz križa.

Kakor hitro je vstal, bila je njegova prva želja videti Marico ter z njo govoriti, torej je šel naravnost k njej.

Britek je bil ta obisk za Janka, vendar pa si ga želel. Hotel je enkrat pojasniti to zadevo. Šel je tjakaj z nádo, da mu Marica pomaga k njegovemu opravičenju, ker nad njeno naklonjenostjo še ni dvomil, toda zgodilo se je drugače. Marica je iz početka jokala, na to pa so se ji solze posušile in nič mu ni odgovarjala na vprašanja, marveč le semtertje rekla kako besedo. Naposled je dejala:

„Ne delaj, Janko, britkosti sebi in meni. Pojdi domov ter ne zahajaj k nam, k večjemu če oče pošljejo po tebe“.

„Toda povej mi Marica razločno“, prosi jo Janko, „s čim sem zaslužil to vašo jezo in tvoje preziranje?“

Poslednje besede so Marico očitvidno ganile, kajti znovič so ji stopile solze v oči, toda premagala se je, vstala s klopi, se zamislila ter naposled rekla:

„Ne preziranje, marveč neko drugo čutilo sem hranila do tebe v svojem srcu, toda Bog sam vé, ali si ga bil vreden, ker si bil goljufen in potuhnjen. Oče mi je vse povedal in tvoje poslednje dejanje sem sama videla.“ To izrekši, je zbežala v jedni sapi iz sobe.

Janko ni šel za njo. Nekaj časa je stal omamljen, naposled se je zdramil iz zamišljenosti, šel iz hiše ter si mislil:

„Ne razumim, kaj se je zgodilo z Marico. Čemu igrajo z menoj tako komedijo, čemu me dolže nekaj, kar nisem zakrivil? Ako ji je Anton utepel v glavo, da reveža ne kaže jemati ter ona tudi tako misli, čemu mi tega ne pove? Obrekovali so me ter me hočejo sedaj s tem odbiti. Oh, kako je to nepošteno! Toda nekaj mora vendar tičati v tem, ker se je Marica tako spremenila! So pač vse ženske enake! . . . Ha, ker je tako, naj pa bo srečna! . . . Vendar me to grozno boli. . . Le Bogu samemu je znano, kam bi se sedaj rad skrtil pred onimi, ki me sumničijo, kajti kako se naj opravičim, ko mi celo v lastni hiši nočejo verjeti! . . .“

Tako premišljajoč je šel mimo Jožekove koče, kjer je Jožefova uprav stala na pragu.

„Janko!“ zakliče, „kam greš?“

„Od njih“, odvrne kisló Janko, pokazavši z roko Antonovo hišo.

„Stopi k meni, ker ste se gotovo tam kaj menili, pa mi poveš.“

Janko je vstopil ter bil vesel, da je imel komu razkriti svojo žalost. Pa je tudi razkril

vse svoje srce pred Jožefovo, ne skrivajoč pred njo svojih bolečin, kakor tudi želje, zbežati na tuje, da bi nikogar od tukajšnih ljudij več ne videl.

„Vidiš, vidiš“, reče na to Jožefova, „da vsakdo, ki je nesrečen, ima enako željo, kajti tudi midva z možem sva namenjena radi revščine odriniti na tuje in sicer prav daleč, v Ameriko.“

„Kaj pravite, kaj?“ zakliče začuden Janko.

„O za Boga!“ reče Jožefova, „nisem hotela tega povedati, pa ušla mi je beseda. Nú, pa ne pravi tega nikomur vsaj do jutri, ker že jutri odideva ter nočeva, da bi se od naju kdo poslavljal, ali naju oviral. Saj je že dovolj sramotno za človeka, da si v domačem kraju ne more pomagati ter si na tujem išče kruha.“

„Jutri? Ali zares odideta jutri?“ vpraša znovič Janko in oči mu zabliščé.

„Tako je; jutri zarano odrineva v Krakov.“

„A kako, na vozu ali peš?“

„Ej, ne na vozu, ker bi ljudje to zvedeli, česar pa nočeva.“

„Kako torej učitina?“

„Evo tako“, odvrne Jožefova, „do železnice pojdeva peš in sicer jako zgodaj, potem se odpeljeva po železnici v Krakov in od tod naprej.“

„Nú, želim vama srečno potovanje! Ali pa ne stopita k nam po slovo?“

„Ne, Janko, ne, dasiravno Bog sam vé, da mi bo za vami močno dolg čas.“

„Torej dovolita, da vaju pospremim na železnico“; reče Janko. „Ravnati hočem tako tiho, da nihče tega ne zapazi. Pomagam vama nesti, ker gotovo vzameta kak zveženj s seboj.“

„Bog povrni, pošteni Janko, če naju le hočeš spremiti, toda čuvaj se, da naju pred drugimi ne izdaš.“

Po tem razgovoru odide Janko domov ter je bil ves popoldan čudno zamišljen, a ko so drugega dne ljudje vstali, že Jožkovih in Janka več ni bilo v vasi.

Pa ne le samo to jutro, marveč tudi drugi in tretji dan se Janko ni vrnil od železnice in čez jeden teden je dobil Matija pismo, da je Janko z Jožkovima odšel v Ameriko.

Na tujem.

Z odhodom v Ameriko je Janko dokaj shujšal, kajti za potovanje potrebuje človek denarja, torej so ljudje jeli dolžiti Janka, da ni vzel samo ta desetak, marveč je moral dobiti še kaj več. Anton pa, ne rekši med tem nič razločnega, je samo semtertja zinil kako besedico, češ, da je znal Janko to rokodelstvo že davno in dasiravno je bila to odurna laž, vendar se je ni sramoval, znajoč, da ga Janko ne bo klical k opravičenju, ker ga več v Evropi ni bilo.

Jankov oče, zaslišavši kaj sosedje govoré, se je močno razžalostil, a tudi sam ni mogel razumeti tega, kar se je bilo zgodilo s sinom, katerega je tako dobro in skrbno odgojil. Ker pa temu zlu ni mogel priti v okom, niti poizvedeti resnice, sprejel je to britko novico s pokorščino in vdanostjo v božjo voljo.

Ko bi bil Janko vedel, da ga sumničijo tatvine, bil bi v svojem pismu do očeta pojasnil to stvar ter povedal, kje je dobil denar za potovanje. Služil je že nekoliko let pri Antonu in ker je imel hrano pri stariših, je lahko ves zaslužek, ki ga je dobival od Antona, vložil v

mestu v hranilnico in res se je nabrala čedna svotica, dasiravno ne tolika, da bi mogel ob njej dospeti v Ameriko. Toda za to se Janko ni zmenil; hotel je zbežati iz vasi ter ni niti pomislil, kako daleč pride s tem denarjem.

Zadoščeval mu je za vožnjo na železnici in preživljenje do mesta Hamburga. Tam pa je bilo treba plačati vožnjo na ladiji, če je hotel priti v Ameriko, toda Janko ni imel več denarja, od Jožkovih pa si tudi ni hotel izposoditi. Radi tega bil je primoran skleniti pogodbo z nekim faktorjem, ki se je ukvarjal z lovom takih revežev, obljubujoč jim velik dobiček in dobro službo, ako sklenejo ž njim pogodbo. Ko so to učinili, je plačal za nje vožnjo ter jih poslal . . . kam? to bomo v kratkem videli.

Jožek in njegova žena sta se poslovila od Janka ter se takoj drugi dan odpeljala, Janko je pa moral čakati, dokler faktor ni naložil toliko ljudij, da se je splačalo najeti za nje ladijo. Janko je torej hodil sam po mestu, sredi velike množice različnih ljudij, sredi odmeva čudnih jezikov in zdelo se mu je, da se mu sanja, tako je bil omamljen od vsega, kar ga je obkoljevalo.

Pri morju se je na stotine delavcev neprestano trudilo z nakladanjem blaga na ladije. Vsi so marljivo delali, nobeden ni počival, nobeden ni obstal, da bi se razgovarjal ali nasmejajal; vsakdo utrujen, oblit z znojem in marljiv se je bal zgubiti le trenutek časa, kajti vsak trenutek težkega dela prinese mu zaslužek, brez katerega bi mu ne bilo mogoče tu živeti, kjer je mnogo, zelo mnogo ljudij, torej življenje drago in težavno. Lenuhov ni, beračev tudi ne: vsi delajo.

„Oh, pomisli si Janko, kako je tu povsem drugačnejše življenje od našega. Kako primanjkuje tu naše svobode, kjer se more človek počiti in oddahniti, se razvedriti, si zapeti, obiskati soseda ter spoštovati praznik. . . Tú pa, bodisi po dnevu ali po noči, bodisi v praznik ali delavnik, je neprestano gibanje, neprestano težavno, trudapolno delo, ki človeku komaj dovoli, da se nasiti. Ako je za morjem tako, kakor tukaj, čemu gredo ljudje tje — čemu! Ko bi pri nas tako delali, postal bi vsak bogataš.“

Naposled je napočil dan odhoda. Faktor je nalovil nekoliko desetih revežev, poslal jih na ladijo, dodal jim nekega nadzornika ter jih odpravil v svet v neko objubljeno deželo, po kateri se baje cedi mleko in med, o kateri pa

nihče ni vedel, kje leži, kako izgleda in kaj ga tam čaka.

Na dano znamenje k odhodu je parnik naravnal svoj rilec na odprto morje ter se začel polagoma oddaljevati od mesta. Oni, ki so bili že seznanjeni z morjem, rinili so se proti zadnjem delu ladije, hoteč se še najdalje radovati pogleda na mesto in suho zemljo. Oni pa, ki niso poznali morja, rinili so se naprej proti rilcu ter radovedno zrli po velikem vodnem prostranstvu, odkrivajočem se polagoma pred njhovimi očmi.

Najbolj spredaj na parniku je stal Janko, oprt z lakti ob ograjo, z očmi vprtimi v daljavo ter pozorno zrl na vse, kar je tu videl novega, le nekoliko je bil otožen, ker marsikaj ni razumil, ker nihče tu ni govoril poljski, a on pa ni znal drugega jezika.

Potovanje po morju ni za potnike tako lahko, kakor bi se utegnilo komu zdeti. Nprestano guganje na ladiji postane človeku v kratkem času neznosno. Ljudje slabejše narave ne morejo prenesti tega guganja in sopare iz slane morske vode, pa se jih loti bolezen, da pogostoma celo umrjejo.

V Ameriko traja vožnja ob lepem vremenu od dvanajst do šestnajst dnij, ker pa je bil Janko od britkosti in vožnje po železnici utrujen in oslabljen, torej se ga je lotila kmalu morska bolezen, ki ga je dan na dan huje mučila ter mu pobirala moči. Hodil je revež naokrog rumen in shujšan in Bog vé kake britke misli so mu rojile po glavi.

Nekega dne nastalo je med mornarji nekako čudno gibanje.

Čemu se oni tako kretajo? mislil si je Janko, ne znajoč, da delajo priprave za pogreb, kajti pred kratkem je umrl jeden izmed sopotnikov, česar pa Janko ni vedel.

Mornarji so med tem prinesli vrvi, razgrnili črno sukno, postavili kropilnik ter odšli. Kmalu na to so se jeli zbirati gostje na ladiji; prišel je kapitan in duhovnik v pogrebni opravi, a za njima so mornarji prinesli mrliča, zavitega v črno platno. Položili so ga na sukno, duhovnik je odmolil pogrebne molitve, pokropil mrliča, navzoči so izmolili Očenaš, na kar so privezali mornarji mrliču k nogam in k glavi železne kroglice, brod je jel počasneje plavati in spustili so mrtvo telo v vodo, ki se je takoj skrilo v morsko globino.

Bil je to kaj preprost dogodek: človek je umrl, kakor se pogostoma zgodi in ker niso imeli zemlje pod nogami, marveč samo vodo, torej so ga pokopali v vodo. Preprosta stvar, vendar pa pogreb na morju napravi na človeka britkejši vtis, nego na zemlji. Zakaj? Nemara radi tega, ker ga še marsikdo ni videl, a nemara tudi zato, ker se nam smrt ne zdi tako bližnja, ako nam na zemlji pobere našega soseda, ker imamo več ali manj korakov do njega. A na morju, na brodu, v tej lupini, v primeri z brezmerim morjem, ki jo obdaja, kadar pride smrt, zdi se vsakemu čudovito blizo.

Čuden vtis je napravil ta pogreb tudi na Janka. Prvokrat se mu je sedaj stisnilo srce, prvokrat se je spomnil svoje rojstne vasi, svojih starišev in jelo ga je biti strah pri misli, da bi tudi njega vtegnila doleteti taka usoda, da bi tudi njega mogli spustiti v vodno globino in takrat . . .

„Bog ne dopusti tega“, vzdihne Janko, „ter mi daj, da umrjem vsaj na zemlji, med svojimi! . . .“ Toda ta želja kazala se je povsem nepodobna resnici: saj se je peljal nekam na konec sveta, na ljubav tujih ljudi, med katerimi

bi imel odslužiti svoj dolg, katerega mu je nakopalo potovanje čez morje.

Pogodba je nakladala Janku dolžnost, služiti tri leta in še le po preteku tega časa je smel zapustiti službo.

Oslabljenje, pogreb in otožne misli so tako otrudile Janka, da se mu je znatno shujšalo njegovo zdravje in bolan ter slaboten je dospel do bregov daljne Amerike, do nekakega velikega mesta. Janko si je mislil, da je potovanje že končano, toda niso jim dovolili istopiti, kajti parnik je počival le jeden dan, na to pa je odjadral dalje.

Janko si vsled oslavljenja ni zapomnil potovanja, vedel je samo to, da je bila vožnja dokaj krajša nego prvič, vročina pa čimdalje hujša. — Naposled so prijadrili k obrežju, stopili na suho, kjer so jih spravili na vozove ter odpeljali na posestvo nekega Španjola, za katerega so bili najeti, da mu pridelujejo tobak.

Zemlja, na kateri se je sedaj nahajal Janko, bil je otok, to je zemlja, obdana krog in krog z vodo ter se je imenovala otok Kuba.

Na tem otoku raste izvrsten tobak, iz katerega delajo smodke, katere imenujemo pri nas kube.

Ta otok je del amerikanskega ozemlja, pripada pa pod španjsko vlado* ter se razlikuje od drugih krajev po tem, da tam še smejo imeti ljudi za sužnje, katere tudi kupujejo takó, kakor pri nas kupimo psa ali kako drugo žival ter ž njimi delati, kar je komu všeč, samo moriti se ne smejo, ker to zabranjuje postava.

Te sužnje si najdejo večinoma med prostimi prebivalci ondotnega kraja, katere imenujejo Indijane, katere so Španjolci pred par stoletji premagali ter jih napravili sužnje.

Ko je Janko dospel na odločeno mesto, dali so mu jesti in takoj drugi dan mu zaukazali nositi cule tobaka iz jednega skladišča v drugo.

Janko se je poprijel dela, toda oslavljen po boleznih in grozni ondotni vročini je čez par ur jel pešati. Mimogredoč nadzornik, to videč, ga je radi tega močno vdaril po hrbtu, češ, naj bo vendar urnejši.

Ko bi se bilo to zgodilo domá na Poljskem, bil bi Janko planil na vsakega, kdor bi mu bil pogrozil s palico, tam pa med tujimi ljudmi in sužnji, katere so vsaki hip pretepavali pred nje-

---

* Po zgubljeni zadnji vojni prišel je otok Kuba v roke Zjedinjenih držav.

govimi očmi, postal je čudovito krotek, popravil je breme na rami ter odšel za drugimi. Toda kaj se je godilo v njegovi duši! Kako močno je obžaloval, da je zapustil rojstno hišo, kako jasno je videl sedaj, da ga že roka božja kaznuje za to, da prve nezgode v svojem življenju ni mogel prenesti.

Čas je tekel, dela ni zmanjkalo niti za trenutek, hrana je bila slaba, vročina pa huda in nadzornik brez usmiljenja. Navzlic vsemu temu je Janko sklenil vstrajati, ker ga je bilo sram, da bi se kazal malosrčnega; vrhu tega pa se je tudi tolažil, da za tako težko delo prejme gotovo dobro plačilo.

Preteklo je pol leta ter napočil čas plačila, katero bi imeli dobiti delavci vsakega pol leta, toda Janko ni dobil ničesar in ko je začuden vprašal, kaj je temu vzrok, dobil je odgovor, da še ni odslužil vsega denarja, ki ga je dobil za potovanje. Ni še sicer znal dobro ondotnega jezika, toda govoril je, kolikor je znal ter povedal, da mu oni faktor ni dal nikakega denarja, marveč mu samo plačal vožnjo, toda niso mu verjeli, kajti v pogodbi je stalo zapisano, da je Janko vzel plačilo za dve leti naprej.

„O Bog!“ je vzdihnil, „sedaj še le razumem, čemu ti faktorji pripovedujejo take čudeže o krajih za morjem ter tako močno vabijo ljudi tjekaj.“

Toda kes in premišljevanje o tem bilo je že prepozno, kajti že ni bilo več mogoče ujeti, ni mu ostajalo nič drugega nego trpeti in delati zastonj, težko delati.

Minuli sta dve leti. Janko se je med tem časom naučil nekoliko boljše španjskega jezika, torej je tudi sklenil napotiti se k samemu gospodarju in mu povedati, kako slabo jih hranijo, kako pretepravajo ter mu dokazati, da ima on od tega največjo izgubo, ker delavci so slabi in utrujeni ter nimajo ni moči, niti veselja do dela. Res se je tudi napotil v njegovo palačo, toda ni ga našel doma in tako ni nič opravil. Nadzornik pa je jel slutiti, čemu je šel Janko v palačo, torej ga je jel še istega dne huje proganjati, ter tako močno in pogostoma obdelovati z bičem, da je imel ves hrbet pokrit z ranami. Nalašč mu niso dali za nje nikakega zdravila in ker je bila vročina grozna, so se rane čimdalje bolj gnojile, telo je otekalo in moči slabele.

Vendar nadzornik na te Jankove bolečine ni jemal ozira, da, še več je veleval nakladati mu, prav kakor kakemu volu, da je revež več-

krat padel pod težo. Enkrat si je pri takem padcu poškodoval prsi. Moral se je vleči in ležal je dolgo, kajti prsi in rane so ga hudo bolele.

Pod drevesom poleg stanovanj delavcev, ležal je Janko na slami, bled kakor mrlič ter sedaj ječal, pa zopet molil. Bolezen je trajala poldrugi mesec, dokler se ga ni Bog usmilil ter se mu jelo vračati zdravje. Ko pa je mogel hoditi, vpregli so ga znovič v prejšnje težavno delo.

Sedaj je Janko pogostoma zdihoval po domačiji ter mislil na njo, na rojstno vas in stariša, vendar pa se je obotavljal pisati jim.

„Kaj jim naj pišem?“ si je mislil. „Nemara to, da me vsaki dan pretepavajo z bičem kakor žival, ali da sem še slabše preskrbljen od živali ležal bolan pod drevesom. O, ne, ne pišem jim, ker to bi jih še huje razžalostilo, nego moje molčanje.“

* * *

Zares na spomlad tretjega leta, ko so delavci delali na polju, prišel je k njim njihov gospodar, Španjolec, s puško na rami ter streljal po mimoletočih ptičih, katere pa pogostoma ni zadel. Janko, ki je, kakor že vemo, doma pogostoma hodil s puško po polju, je ogledoval to

streljanje in kadar Španjolec ni zadel, je nekako čudno vrtil glavo. Bil je bojazljiv, toda to bojazljivost je premagala lovska njegova narav, torej se je priklonil Španjolu ter ga prosil, naj mu dovoli vstreliti ptiča, katerega želi dobiti.

Ta pogum in uljudnost, s kakršno se je Janko ozval, je ganila Španjola. Dal mu je puško ter pokazal priletečega ptiča. Janko je gibčno vzela orožje, pomeril ter takoj položil ptiča mrtvega na tla.

Nekoliko mesecev po tem dogodku pozove Janka v palačo, kjer ga Španjolec vpraša, če hoče iti ž njim na daljši lov v severno Ameriko.

„Toda zapomni si“, doda Španjolec, „da boš tam izpostavljen velikim nevarnostim, ker tam ne bomo streljali ptičev, marveč velike ropne živali.“

Janko je privolil, ker ga je mikalo obljubljeni plačilo. Za življenje mu ni bilo mnogo mar, ker mu je že presedalo.

Poleg Janka imelo bi iti ž njim še nekoliko drugih služabnikov, katerih naloga je bila: čuvati gospodarja pred nevarnostmi, kakršne bi mu vtegnile pretiti od divjih zverin.

D drugega dné že Janko ni šel na delo, marveč je snažil orožje ter skladal gospodarjevo prtljago in čez nekoliko dnij so se podali na potovanje proti Kanadi v Severni Ameriki.

Ukvarjajoč se neprestano z lovom, je Janko v Kanadi zopet oživel in tudi zdravje se mu je zboljšalo. Hotel je celo pisati starišem domov, za kar pa ni našel ugodne prilike, kajti prenočevali so neprenehoma v lesovih, po dnevu pa so lovili, ali pa se selili od jednega mesta na drugo.

Na jedni taki selitvi, ko so se premikali proti jugu, da tam vjamejo kakega bivola, morali so se prepeljati čez več rek, kajti Kanada je močno gozdnata in mokrotna pokrajina. Čez prvo in drugo reko so se srečno prepeljali, toda na neki reki se je razdril splav, na katerem so imeli smodnik, in smodnik se je potopil v vodi. Brez smodnika pa je bil daljši lov nemogoč, torej so lovci sklenili poslati v mesto po novo zalogo smodnika, katero nalogo je prevzel oni Španjolec, ki se je s svojimi služabniki in Jankom takoj podal na pot.

Že so se bližali mestu, kjer bi imeli dobiti smodnik. Samo jedno noč imeli bi še prenočevati v gozdu. Tam so se služabniki Španjolca

jeli dogovarjati med seboj, češ, da naj ubijejo gospodarja ter mu vzamejo denar, katerega ima gotovo mnogo pri sebi, za kar pa ne najdejo boljše priložnosti nego v tem gozdu, kjer razun njih nikogar ni bilo.

Janku so kar mravljinci zagomazeli po hrbtu, ko je slišal njih razgovor, toda ni se izdal, da se s tem načrtom ne strinja, marveč jel si je beliti glavo nad tem, kako bi rešil svojega gospodarja.

„Proti meni ni bil niti zloben, niti dober“, mislil si je Janko, „toda temu ni on kriv, da sem prišel semkaj ter mu moram služiti. A dasiravno bi bil tudi najzlobnejši, vendar ker sem njegov služabnik, mi je tudi dolžnost ga braniti, kakor mi vелеva vera in vest.“

Premišljajoč o tem si je lomil glavo, kako bi rešil gospodarja, kajti že so bili gotovi z večerjo, po kateri bi imeli izvršiti umor.

Ko zasedejo k večerji, se jim Janko gibčno izmuzne ter ukrade služabnikom naboje iz torb. Hotel jim je izvleči tudi naboje iz pušk, toda zasačili so ga, da ni utegnil dobiti vseh.

„Škoda, da so me odvrnili“, si je mislil zasedši k večerji, „kajti dve puški so še ostali nabiti, torej ravno dovolj, da naju lahko ubijejo

oba, vendar pa se naj zgodi božja volja, jaz ne zapustim gospodarja.“

Po večerji jamejo se služabniki posvetovati, kako izvršiti napad. Janko pa pogumno stopi naprej ter reče:

„Meni je njegov bič najhuje razdiral kožo; dovolite torej, da ga jaz prvi izplačam za to. Počakajte tukaj, jaz pa grem v njegov šotor in ko začujete strél, prihitite tudi vi.“

„Pojdimo vsi skupaj,“ reče jeden služabnik.

„Ni mogoče,“ reče drugi, „ker bi nas utegnil slišati, tu pa je treba, da pride jeden tiho.“

„Naj torej gre Janko,“ rečejo drugi, „on ima varno roko, a z denarji nam tudi ne uide v tem gozdu.“

„Janko skoči v gospodarjev šotor, pograbi gospodarjevo puško, stisne mu jo v roke ter zakriči:

„Za menoj, sicer pogineva!“

Pri nas, ko bi se komu kaj takega pripetilo, hotel bi vsakdó poizvedovati kaj in kako, od kod preti nevarnost; — tam pa je vsakdo navajen ne pomišljati dolgo, marveč čuvati se pri vsakem koraku. Tako je tudi Španjolec bil z Jankom hipoma na prostem, ne spregovorivši ž njim niti besedice.

Ko prideta iz šotoraja je Janko prvi strelil iz obeh cevij med nekoliko na strani stoječe Španjolčeve ljudi ter zakričal gospodarju :

„Učinite tako tudi vi, ker vas hočejo umoriti!“

„Prokleti izdajalec!“ zakriče razbojniki, „pomerivši puške v Janka in Španjolca. Bili bi ju ubili s kroglijami, ko bi bile vse puške nabite; toda iz njih sta švignili samo dve krogli, od katerih je jedna zadela Španjolca, druga pa Janka. Janko je padel prvi in zdelo se ti je, da je mrtev, kajti kri mu je zalila ves obraz. Španjolec je bil ranjen v bok. Lopova sta tudi dva obležala, tretji je bil ranjen v roko, četrti pa je ostal popolnoma zdrav.

Oni zdravi je takoj skočil k Španjolcu ter ga jel pleniti in za njim je prihitel še oni, ki je bil ranjen v roko. Začela sta se prepirati za denar in iz prepira je nastal pretep, v katerem je zdravi zločinec sunil tovariša z nožem, da se je zvrnil in padajoč močno udaril Španjolca z roko. Ta vdarec je povzročil Španjolcu hudo bolečino, pa ga je tudi zdramil iz omotice, da je odprl uči in zastokal. Bila pa je to zanj nova nesreča.

„A še živiš!“ zaklical je še pri življenju ostali zločinec, kateri je ravnokar spravil v

svoj žep uplenjen denar. „Počakaj!“ je dejal, „tu imaš nekaj za spomin!“ Po teh besedah ga je sunil v prsi z nožem, na kar je zasedel najboljšega konja ter se urno oddaljil.

Preteklo je dokaj časa, predno je Janko odprl oči. Iz početka je zrl brez mislij ter se ni ganil, misleč si, da je spal na svoji navadni postelji, toda polagoma se mu je vračal spomin in zavest. Zganil se je in v tem hipu začutil bolečino v glavi. Na to je počasi dvignil roko ter se jel tipati po licu, čelu in sencih, toda ni našel rane, dasiravno ga je vse bolelo. Pogladil si je z roko lase ter se grozno vstrašil: velik kos kože z lasmi vred bil mu je odrt raz glave. Janko je sedel in stokajoč od bolečine, pritiskal odrto kožo na svoje mesto ter jo privezal z robcem. Še le sedaj se je spomnil tovarišev.

„Kje pa so drugi, kje je Španjolec?“ mislil si je.

Pokleknil je na kolena ter se jel spominjati, na kateri strani je stal njegov gospodar. Ko je otipal dve trupli, se je začudil ter si takoj domislil:

„Gospodar se je moral dobro braniti, da je tudi tega ubil.“ Na to pa je vstal in odšel v šotor, poiskal svetiljko te ž njo v roki šel ogledat si trupla.

Med tem je Španjolec globoko vzdihnil, česar se je Janko močno razveselil.

„Živi,“ si je mislil, „o Bog, da bi ga mogel rešiti!“

Odpel mu je obleko ter mu obvezal rano. Španjolec je odprl oči in čez nekaj časa rekel:

„Kdo je tu?“

„To sem jaz, gospod; dovolite, da vas obvežem. Imate dve rani, toda ne ravno nevarni, kakor je tudi moja. Bog je naju varoval.“

„Ne boli me preveč,“ rekel je Španjolec, „toda čutim se zelo slabega. Kaj nameravaš učiniti z menoj?“

„Posaditi vas na konja,“ reče Janko, „ker konji so ostali in polagoma odrineva dalje.“

„Poskusi,“ odvrne Španjolec.

Med tem je poleg ležeč zločinec se zganil ter začel grozno rohneti, Janko je skočil k njemu.

„Ubij ga,“ reče Španjolec.

Janko se za trenutek zamisli.

„Zaslужil je to, gospod,“ odvrne, toda jaz ne učinim tega.“ Po teh besedah se sklone nad zločinca in zapazi, da se je prevrnil z ustmi na pesek ter se jei daviti. Janko ga prevrže na hrbet ter si misli: „Odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo . . . moril te ne bom,

pa tudi oskrbovati te nimam časa, ker imam opraviti z gospodom; naj te ima Bog na svoji skrbi, jaz ti odpustim“. Zares mu je postalo nekako lahko pri srcu; vstal je, šel po konja, posadil Španjolca na jednega ter sam zasedel drugega, na kar sta se jela oddaljevati od tega strašnega kraja.

Ko sta odjezdila nekoliko postaj, jel je Španjolec stokati: oglasile so se bolečine in moči so ga zapustile.

„Ne obsedim na konju“, je dejal, „padem“.

Janko je zdrknil raz svojega konja ter splezal na konja svojega gospodarja, sedel mu za hrbet ter ga držal. Pri tem naporu pa se mu je odprla rana in kri jela mu znovič teči po licu. Španjolec je postajal čim bolj težji, da ga je že komaj držal. Naposled jel je Španjolec grozno stokati ter je dejal:

„Ne vzdržim dalje na konju. Janko, položi me na tla ter sam, ako moreš, odrini v mesto ter ne pošiljaj mi zdravnika, marveč mašnika. Ko bi jaz umrl, Janko, znaj, da te še sedaj oprostim iz službe, ako pa ozdravim, pa te tudi po zasluženju nagradim.“

Janko je položil Španjolca na tla ter sam na vso moč zdirjal dalje. Ne daleč od tod je

dospel v vas kjer je stopil k duhovniku ter ga poslal k Španjolcu, sam pa je odrinil dalje v mesto ter dospel tjekaj uprav ko je začelo svitati. Tam se je oglasil pri sodišču, povedal ves dogodek ter prosil zdravnika za svojega gospodarja, a tudi sam je bil tako utrujen, da so ga takoj odpeljali v bolnišnico.

Tretjega dne so pripeljali Španjolca ter ga nastanili v drugi sobi. Janko je hotel iti k njemu.

„Nimaš po kaj hoditi“, rekel mu je nadzornik bolnišnice, „ker tvoj gospodar je dobro preskrbljen in ničesar tam ne opraviš, ker leži nezaveden, toliko krvi je izgubil.“

Čez teden dni bil je Janko že zdrav in znovič je hotel iti k gospodarju; pa znovič so mu rekli, da gospod leži brez zavesti. Povedali so mu tudi, da so pripeljali v bolnišnico jednega zločinca, ki pa se isto tako ne zaveda. Janko je torej hotel iti v mesto, toda kako se je začudil, ko so mu to zabranili.

„Saj sem vendar zdrav“, je dejal, „čemu naj tukaj sedim; treba je ogledati se za kakim delom.“

„Takoj poizveš, kam pojdeš“, bil je odgovor in čez malo časa dospe nekak uradnik ter ga pozove s seboj — v zapor.

„V imenu Očeta in Sina“ prekriža se Janko, „tega je še manjkalo, da po tolikih nesrečah pridem še v zapor.“

„Ne čudi in ne jezi se“ reče mu oni uradnik, „ne more biti drugače. Nemara si nedolžen ter se nisi vdeležil zločinstva, nemara pa si tudi kriv, torej te pridržimo dotlej, dokler gospodar, ali oni zločinec, katerega so poznej pripeljali, ne pride k zavesti ter priča o tebi.“

„Pa bi bil zbežal z drugimi, ko bi bil kriv“, odvrne Janko, „toda jaz sem oskrboval gospodarja.“

„Na svetu se marsikaj pripeti“, nadaljuje uradnik. „Časih se po dovršenem hudodelstvu polasti človeka kes; sicer pa ne tuj, ker stvar se gotovo pojasni.“

„Bog, moj Bog!“ pomisli si Janko, „čemu me tako hudo obiskuješ?“ čez nekaj časa pa je dodal: „Toda jaz sem to kazen zaslužil, ker sem lahkomišljeno zapustil domovino in stariše;“ in znovič si je očital ta svoj odhod v Ameriko, toda bilo je že prepozno.

Janko ni sedel v ječi namenjeni za zločince; imel je čedno in snažno sobico, dobro postelj ter vse lepo redno, toda . . . toda bil je

zaprt in obdolžen zločinstva! . . . Grozen je bil njegov položaj. Sreča, da ni trajal dolgo: že tretjega dne je prišel oni uradnik ter dejal:

„Tvoj gospodar se še ne zaveda ter gotovo umre, toda oni zločinec je prišel k zavesti ter povedal, da si nedolžen; torej si prost.“

Janku toliko da niso prsi počile od veselja. „O Bog“ — mislil si je, — kako kmalu si javno poplačal moje delo usmiljenja nad ranjenim zločincem.“ Hotel je takoj oditi v mesto, toda uradnik mu reče:

„Počakaj fant, ne bodi tako nagel, pojdi v pisarno, ker pripeljali so iz gozda ostalo gospodarjevo prtljago, nemara je tam kaj tvojega, pa to lahko vzameš s seboj.“

Janko je šel v pisarno, poiskal tam svojo obleko in perilo ter je vzel.

„Kaj mi je sedaj početi?“ mislil si je . . . „Ha, zbežati hočem iz tega kraja, zbežati čim najdalje ko mi bo mogoče.“

Zmerom še je bil vročekrven.

Jel je šteti svoj denar, katerega je zaslužil na lovu ter šel na kolodvor in kupil si vozovnico do Novega Jorka.

Potovanje je trajalo poltretji dan, vozovnica je mnogo stala, toda Janko se ni mnogo

zmenil za to, da mu ni ostalo mnogo denarja, ker si je mislil:

„V velikem mestu se bo dalo lahko kaj zaslužiti.“

Po svojem dohodu v Novi Jork najel si je stanovanje v hotelu ter jel se ozirati za delom. To pa ni bilo zanj lahka stvar, ker v Novem Jorku govoré večinoma angleški, a on pa ni znal tega jezika.

Preteklo je nekaj dnij, dela ni bilo, a denarji so mu pošli. Janko je hodil otožen po ulici ter tako pohajkujoč začul dva gospoda, razgovarjajoča se po poljski, torej ju je ogovoril. Razgovarjajoč se ž njima, ju je vprašal, če mar ne vesta za kako delo, ki bi bilo zanj primerno.

„Tu ni tako lahko dobiti delo,“ odvrne mu jeden gospod; „marsikateri izmed vas revežev pride semkaj, misleč si, da tu nakrat postane bogat, med tem pa je treba tu težko delati, ako se sploh najde delo, katero pa tu ni lahko dobiti.“

„Jaz nisem mislil na bogastvo, ko sem odhajal semkaj,“ odvrne Janko.

„A čemu si tedaj prišel?“ vpraša oni začuden, „saj radi zabave ljudje semkaj ne hodijo.“

Po teh besedah jel je izpraševati Janka po vzroku, ki ga je privel v Ameriko.

Janko mu jame pripovedovati in ko konča, reče mu oni gospod:

„Ne čudim se, da si v svoji mladosti, ko človek še ne pozna potrpežljivosti, zbežal od onih, ki so te po krivem dolžili ter tvojim besedam niso verjeli, toda znaj pa tudi to, da je bil tvoj odhod zelo nespameten. Bolje bi bilo ostati med svojci ter jih s poštenim življenjem prepričati, da so te krivo sodili, kajti s tem, da si odšel semkaj, si le še pomnožil njih sumnjo. Sicer pa bi bil že lahko poginil med sužnji onega Španjolca in niti sedaj ne veš, kaj te še čaka. Toda pridi k meni čez nekoliko dnij, ali čez jeden teden, nemara ti med tem časom najdem kako delo.“

„Lahko je komu povedati čez jeden teden, toda takemu, ki ima ta teden ob čem živeti; toda jaz že včeraj ves dan nisem imel ničesar v ustih, tudi danes je že poldan, kako naj torej čakam ta teden? Svojo drugo obleko in perilo, katero imam, moral bom prodati ter plačati prenočišče, sam pa . . . kaj pa sam?“ mislil si je. „Sam, bom moral bržkone skočiti v morje,

da bi se mi ne zbudila želja krasti, ali prositi miloščine.“

Tako pomišljajoč je dospel domov, zavezal v culjo, kar je imel najboljšega ter šel ven, da bi to prodal. Ko je šel čez ulico, srečal je neko žensko, ki mu je radovedno zrla v obraz. Janko je nehoté dvignil oči ter obstal.

„Jožefova!“ je zaklical, „ali je mogoče?“

„Janko!“ zakliče Jožefova. „O moj Bog. ne bila bi te spoznala, ko bi me prvi ne bil ogovoril. Nekako znan si se mi zdel, toda težko te je bilo spoznati, ker si se močno spremenil. Ha, saj je že četrto leto, kar te nisem videla! Nú, povej mi, povej, kaj tu delaš?“

„Oh, Jožefova, kako je Bog dober, da mi je vas poslal, kajti nikdar nisem potreboval tako vaše pomoči kakor sedaj. Toda pojdite v moje stanovanje, pa vam vse povem in tega je mnogo.“

„Kake pomoči potrebuješ?“ vpraša Jožefova, „ko pa ne izgledaš slabo; pa tudi oblečen si čedno.“

„Takoj, takoj, samo počakajte, da prideva domov, pa vam to povem, kajti tako čudne reči

se godé z menoj, da se mi kar vrti v glavi in sam ne vem, kaj mi je početi.“

Ko dospeta v hôtel, vpraša Jožefova:

„Tukaj torej prebivaš, Janko? Jaz dobro poznam to hišo, ker sem jedno leto tu služila za perico. Toda pcpelji me v svojo sobo.“

Stopila sta v sobo ter jela izpraševati drug drugega brez reda, ker sta oba nakrat hotela izvedeti vse dogodke poslednjih treh let. Naposled sta si povedala vse in Jožefova je končala tako-le:

„Ni ti treba prodajati svojih rečij, ker me tukajšni služabniki in hišni gospodar dobro poznajo, pa sem jim lahko porok, ali pa jaz plačam zá te. Kar pa se tiče dela, mogoče, da te kar v tem hôtelu sprejmejo, ko jaz gospodarja poprosim, ker tu se pogostoma menjajo služabniki; samo to je slabo, da ne znaš angleški.“

Šla sta h gospodarju in zares na priprošnjo Jožefove je dobil Janko delo, za katero je imel hrano in stanovanje, toda nikakega plačila. Janko je bil s tem zadovoljen, ker je vedel, da ni neobhodno potreben ter so ga le iz ljubavi sprejeli dotlej, dokler druge službe ne najde.

Minili so dnevi in tedni. Janko ni našel druge službe, a vendar je imel roke otekle od dela, kajti osnažiti od petnajst do dvajset parov

čevljev vsako jutro, to ni nikaka šala, poleg tega pa je bilo treba dirjati po cele dni z bremenami po stopnicah celo v peto nadstropje.

„Čemu hodijo semkaj naši, čemu?“ mislil si je. „Ko bi me oni tu videli, pa bi gotovo stoteri izmed onih, ki se semkaj spravljajo, ne odšel iz dóma.“ Pritožil se je nekekrati tudi Jožefovi nad težkim delom, ona pa mu je dejala:

„Čudne reči res pripovedujejo pri nas ljudje o tej Ameriki! Nekateri jo vse preveč hvalijo, drugi preveč grajajo, kakor bi ne hoteli povedati resnice. Kajpada, resnica je, da so našli tu nekdanji mnogi srečo, torej so tudi Ameriko razkričali za srečen kraj, toda sedaj — Bogu se usmili! Marljiv rokodellec ima tu zmerom dober zaslužek; bogat in razumen gospodar tudi ne stoji slabo, toda takim ni treba iskati Amerike, ker tem se godi dobro povsod. Toda kdor pride sem z malim denarjem, ali celo brez cvenka, ta pride v nič in bolje je zanj, ako umre na poti predno semkaj pride . . . Ljudje kričé: Amerika, Amerika! Ko bi pri nas tako delali, kakor morajo tu delati, ko bi pri nas tako štedili, kakor morajo tu štediti, prislužili bi si tudi pri nas toliko kakor tukaj. — Poskusila sva tudi midva z možem obdelovati polje, ker

sva še nad tri sto goldinarjev imela s seboj, in dasiravno sva delala težko, vendar sva prišla ob vse in evo jaz služim v mestu, Jožek pa služi za hlapca sto milj oddaljen od tod in še huje se nama godi, kakor takrat ko bi služila kje v domovini.“

„Čuj Janko“, je dodala naposled, „ali se nočeš več vrniti k svojim?“

„Hotel bi“, odvrne Janko, „toda ne morem, ker nimam s čim.“

„Kaj ko bi pisal starišem?“

„O, tega nočem.“

„Ne govori tako, saj ti vendar stariši niso učinili nič žalega.“

„Nú, dobro, Jožefova, toda dovolite, da to stvar še nekoliko pomislim.“

Nekoliko dnij pozneje je Janko zdirjal k Jožefovi, da oba skupaj zložita pismo do starišev. In zložila sta pismo dokaj pokorno in dolgo, v katerem je Janko prosil stariše odpuščanja radi britkosti, katero jim je provzročil s svojim odhodom ter za to, da jim doslej ni pisal. Na to je prosil Janko za potreben denar za vožnjo, ako so v stanu mu toliko poslati ter proti koncu pisal:

„Ne opisujem vam ničesar od tega, kar sem tu delal, ker za to bi bilo treba več pôl papirja, torej vam hočem vse to povedati po vrnitvi, ako mi Bog uĉakati dovoli.“

Āez štiri mesece po odpošiljatvi tega pisma je Janko že dobil denar ter nenavadno urno spravljaj skupaj svoje reĉi, dasiravno je teh imel komaj toliko, da jih je lahko povezal v sveženj.

Jožefova je sedela pri njem v sobi ter žalostno rekla:

„O Bog! kako si ti Janko sreĉen, da se vraĉaš v ljubljeno našo domovino k svojim! Kaj ne, da imam zlobno srce, da namesto veseliti se s teboj, ĉutim v sebi neko žalost in zavist. Oh, ali se tudi jaz kedaj vrnem v preljubljeno domovino! . . .“

Med tem je nekdo potrkal na vrata, na kar stopi v sobo nek neznan ĉlovek ter vpraša Janka po naslovu in ko mu ga Janko pove, mu reĉe tujec:

„Nek gospod je poizvedoval za vami na policiji, in ko so mu dali vaš naslov, me je poslal sem z naroĉilom, naj vas k njemu pripeljem“.

„Kako se imenuje oni gospod?“ vpraša Janko.

„Ne vem“, odgovori prišlec, „ker sem samo poslanec. Naročil pa mi je vam povedati, da je bil močno bolan, da je Španjolec iz otoka Kube in da vi boste že vedeli, kdo je to.“

„Moj gospodar“, zakliče Janko po poljski, „Jožefova moj gospodar je ozdravil, jaz pa sem izmolil že marsikteri Očenaš za mir njegove duše. Počakajte tukaj Jožefova, jaz takoj skočim k njemu.“

Poslanec je odpeljal Janka čez par ulic ter ga dovel v Španjolčevo stanovanje.

„Janko! pošteni Janko!“ zakliče Španjolec, „kako me veseli, da sem te našel.“

Razgovor bil je dokaj prisrčen. Janko je povedal Španjolcu, da se odpravlja domov, s čemur je spravil poslednjega v nemalo zadrego.

„Ah, veš“, je dejal Janku, „zelo bi me veselilo, da bi še ne odhajal danes, marveč ostal še kakih štirinajst dni tukaj, ali vsaj jeden teden.“

„Ali bi me potrebovali gospod?“ vpraša Janko.

„Ne, ne mislim te pridržati radi sebe,“ reče Španjolec, „marveč radi tega, ker sem sedaj brez denarja ter ga dobim še le čez dva tedna, ali nemara že v enem tednu od dóma,

a vendar te moram nagraditi za storjeno mi uslugo in skrb, ki si jo imel z menoj.“

„O, gospod!“ zakliče Janko, „ko bi me hoteli tudi pozlatiti, vendar ne bi hotel počakati tukaj niti dva dneva, kaj še le dva tedna, kajti ali more biti záme kako veselje večje, nego je to, da se vračam domov!? . . . Sicer pa mi gospod niste nič dolžni, kajti to, kar sem učinil, nisem učinil za plačilo, marveč iz dolžnosti, ki mi je velela skrbeti za vaše zdravje.“

„Zelo pošten si, da tako misliš“, odvrne Španjolec, „toda drugače biti ne sme; mojo nagrado moraš sprejeti, torej ti jo pošljem na Poljsko, samo povej kam.“

„Ako je že taka vaša volja“, reče Janko, „pa vas prosim bodite tako dobri ter dajte meni odločeno nagrado tu neki ženski, katero vam takoj pripeljem.“

Po teh besedah je Janko takoj zdirjal po Jožefovo ter se čez malo časa vrnil ž njo k Španjolcu, da mu jo predstavi.

Ko so se poslovili ter je Janko menil že oditi, vzame Španjolec iz mizice neko pisanje, opremljeno s pečatom ter reče:

„Hotel sem ti dati to ob enem z denarjem, ker pa tako kmalu odideš, torej vzemi sedaj

vsaj to moje spričevalo, v katerem je natančno popisano, kako si mi služil, kako tvegat za me svoje življenje in proti koncu kako malo ti je mar za denar, ker si poštenjak v vsakem oziru.“

S solzami v očeh se mu je Janko zahvalil za ono spričevalo, ker je bilo zanj več vredno nego vse druge nagrade, kajti, če tega doma pokaže, lahko se opraviči vsakega suma, ki ga je razsejal o njem Anton po njegovi rojstni vasi.

„Sedaj pa mi res ni žal“, je rekel Jožefovi, ki sta se vračala domov, „da sem pisal starišem po denar, ker s takim spričevalom v roki lahko pogumno stopim pred nje.“

„Vidiš Janko“, reče Jožefova, „kako ti Bog plačuje tvoje dobro delo, pa še denar dobiš povrh; jaz ga takoj pošljem za teboj na dom.“

„Kaj pravite, Jožefova?“ zakliče Janko; „dà, zares v tej zmešnjavi sem pozabil vam reči, da mi tega denarja ni treba pošiljati, marveč da takoj pozovete semkaj svojega moža ter se vrnite ž njim v našo vas, v ljubljeno Poljsko.“

„O, pošteni Janko!“ zakliče Jožefova ter ga objame okrog vratu, „naj te Bog blagoslovi za tvoje dobro srce!“ Na to se je razjokala od veselja, da še enkrat zagleda svojce in svoj

rojstni kraj, česar se še ni nadejala pred jedno uro, dasiravno si je to tako vroče želela.

Čas je že bil podati se na ladijo. Janko je torej vzel sveženj ter urno zdirjal z Jožefovo k morju, kjer sta se še enkrat srčno poslovila in Janko je odjadral proti domu.

* * *

Na rojstnem pragu.

V drugi polovici meseca majnika 1884. leta oblaki skoro niso hoteli zapustiti neba in dež je pogostoma močil zemljo. Ljudje so se vznemirjali, ker v tem času je dokaj dela na polju, dež pa je oviral vsako delo, torej, dasiravno je bilo toplo in zeleno naokrog, vendar ni bilo videti ljudij na polju. Samo pod razpelom za vasjo klečal je nek človek v prazniški obleki pred podobno Križanega, bil se na prsi, govoreč:

„Odpusti mi Gospod, vse moje grehe ter dovoli, da s Tvojim blagoslovom stopim na rojstni prag ter najdem tam prijazen sprejem.“

Dobre četrte ure je poteklo, a oni človek še ni dvignil glave. Tako je bil zatopljen v molitev, da ni slišal korakov iz vasi prihajajoče deklice.

Deklica prišedša h križu, jela je poslušati besede njegove molitve; noge so se ji zašibile in z glasom tresočim se od ganutja je zaklicala „Janko!“ ter ob enem padla prišlecu k nogam, govoreč:

„Ti si to? Ti, Janko? O ne pahni me od sebe, marveč odpusti, ker si radi mene in mojega očeta mnogo pretrpel, toda sedaj že vsi vedo, da si nedolžen.“

Janko dvigne s tal ihtečo Marico ter jo jame pomirjati in pritiskati k prsim; pa tudi sam se ni mogel ubraniti solz; torej sta oba jokala in se po vrsti objemala.

„Povej mi Marica, kaj se godi pri vas in odkod veste, da sem nedolžen?“ vpraša Janko, ko se nekoliko pomiri.

„O, moj dragi Janko, ne vprašaj me sedaj, ker ne morem zbrati svojih mislij, marveč pojdi urno domov, ker te že težko čakajo.“

„Hvala Bogú, da me želé videti, kajti že sem si mislil, da ste me vsi prekleli.“

Janko je stopal tako urno, da je Marica morala vsaki hip dirjati, da ga je dohajala in tako sta oba vsa zasopljena pritekla v vas k Matijčevim. Janko je padel očetu k nogam, a trenutek poznej sta obe sobi bili polni gospo-

darjev, gospodinj in služabnikov; na dvorišču pa so se zbrali otroci, ki so se popenjali na odprta okna ter si iz neredno slišanih besed pravili razne čudeže o prišlecu.

„Bržkone je Janko ubil nekega Španjola“, rekla je mala Anica, ki je stoječ na prstih pravila otrokom zaslišane novice.

„Kakega Španjolca?“ vprašal je mali Jožek.

„A kdo vé kakega . . . jaz ne vem.“

„To je gotovo nekaka zverina, ali nemara celo opica, kakršne vidimo naslikane v šoli,“ pojasnuje drugi dečko.

„Anica, Anica!“ kliče Jožek, „ali je on tega Španjolca pripeljal s seboj?“

„A čemu ga je ubil?“ vpraša drugi.

„I nú, radi tega“, pojasnuje dalje Anica, „ker je ta Španjolec vzel Janku nek denar ter ni znal ga zdraviti.“

„Naš gospod profesor bi ga takoj naučili“, omeni Jožek.

„Ter ga ne ubili, niti udarili“, pravi drugi.

„Tiho, otroci! Spravite se v šolo!“ zakriči nekdo skozi okno in otroci so se razprašili ter si pravili še daljša čuda o opici Španjolcu.

Med tem je bilo v sobi, v takem šundru in trušču, težavno dobro razumeti razgovor, ker je po več ljudij nakrat vprašalo ali pripovedovalo Janku dogodke minulih let, ko njega ni bilo v vasi.

Matijčevi, a še bolj Marica, bili bi radi prej ko prej ostali sami z Jankom, toda veseli so bili tudi sosedov, da so v tolikem številu prišli pozdravit sina. Za to so vse, kar so imeli prinesli na mizo ter jih gostili. Jankova mati je vsaki hip pririnila k sinu ter stiskala ga za glavo, a Marica je pomirjala navzoče, samo da bi mogla Janka bolje slišati. Še le proti večeru so se gostje razšli in Marica si je mislila, da se sedaj sami dovolj nagovoré z Jankom, toda Matijčeva, podavši mu večerjo, ga je spravila spat, govoreč :

„Revež je postal že kar hripav od govorjenja, pa tudi truden mora biti, naj se torej počije, da nam ne zbolí.“

Želela je tudi ona izvedeti še marsikaj ter mu mnogo sama povedati, toda materino srce je pomislilo poprej na sinovo potrebo, nego na to, kar bi bilo njej prijetno.

Še le drugega dné so se polagoma pomenili o vsem. Janko jim je vse povedal ter vse izvedel od njih.

„V gorki vodi si se kopal Janko“, reče mu Matija, „za to pa ti je Bog poslal tako hudo skušnjo. Britko nama je bilo brez tebe, a to tem bolj, ker nama nisi pisal. To ni bilo prav, toda sedaj ti to odpustim. Ne misli tudi ti več na to, marveč poprimi se polagoma dela, da se s tem otreseš prejšnjih vtisov ter se pomiriš. Treba pa je, da greš k župniku, ker starček še živi. Ž njim in po njem tudi z Bogom se je treba spraviti, kajti kakor čujem, nisi tam cerkve pogostoma videl.“

„K župniku in k spovedi je že treba iti“, omeni Matijčeva, „toda, da ga tako kmalo pri-ganjaš k delu, to je vendar-le nekoliko preneglo. Saj je težko delal doslej.“

„Ti mati“, omeni Matija, „bojiš se preveč za njega, saj ga tudi jaz nočem upreči takoj v težko delo; samo to sem hotel reči, naj bi ne mislil na kako drugo delo, marveč se razgledal po našem gospodarstvu ter se ga poprijel.“

„Dragi oče!“ reče Janko, „rad se hočem poprijeti dela, samo dovolite, da še danes praznujem ter se razgledam nekoliko po vasi. Toda moj Bog, kako se je vse spremenilo okrog naše koč; ni več Jožka, ni Mikolaja, niti Antona.“

„Ha“, reče Matija, „da je Mikolaj umrl, to je nemara najbolje zanj, kajti pravim ti, da ga je žganjica tako zdelala, da je bil nesposoben za delo; roke so se mu tresle, oči se mu prevlekli z mreno in tudi imetje je bilo že pri kraju. Zdravili smo ga, kakor smo znali, toda nič ni pomagalo, kajti če je žena le količkaj odnesla pete iz hiše, že je izvelkel od nekod steklenico ter pil; pa tudi takšen se je vsikdar našel, ki mu jo je prinesel. Mučil se je tako dolgo, da je Bog naredil konec njegovemu turobnemu življenju.“

„A kaj se je zgodilo z Antonom? Včeraj nisem mogel vsega dobro razumeti, ker mi niso hoteli pri Marici vsega povedati.“

„Dogodba z Antonom je še žalostnejša nego z Mikolajem, ker na njem se je razločno pokazala pravica božja, kajti pravim ti, da je imel marsikaj na vesti. Že takrat ko sva bila skupaj pri vojakih, je kazal nekatere slabe lastnosti; lakomen kakor je bil, jel je že takrat biti nepošten in ko sem ga svaril, se mi je smejal ter dejal, da sem tepec, ki nikdar ne bom imel ničesar. Toda evo jaz sem sprovel življenje z mirno vestjo ter imam sedaj na starost svoje zemljišče in svoj kotichek, med tem ko še on ne vé, ali umrje pod streho, ali kje za plotom.“

„Kako, torej še živi?“ vpraša Janko.

„Tega ne vem, toda naj ti ostalo pove mati, ker jaz moram k občinski seji. Pokaži mi tudi ono Antonovo pismo, katero je pred begom napisal. Tam stoji tudi nekaj o tebi, moj sin, in o tvoji nedolžnosti.“

Po teh besedah Matija res odide k seji, ker je bil po Antonu izvoljen za župana. Po njegovem odhodu jame pripovedovati mati tako-le:

„Še pred tvojim odhodom sklenil je Anton z Nemci na Dunaju neko pogodbo za žito, za kar ga je bil pridobil Aron in dasiravno je bil Anton zvit, vendar ga je Aron tako zvil, da je skoro ves dobiček v prvem letu on dobil v svojo pest, drugo leto pa, ko je bilo treba Nemcem doplačati, ni hotel Aron o ničemur nič vedeti. Anton se je sicer uprl, toda bil primoran plačati in ker je bila to precejšna svota, prišli so ter opisali njegovo imetje, katero bi imeli prodati. Anton se je zviljal, vozaril naokrog, vlagal pritožbe, pisal, prosil, toda vse to ni nič pomagalo, ker vzeli so mu premoženje, on pa je vrhu tega pobral precej denarja iz občinske blagajne ter bi bil prišel še v zapor, ko bi ne bil pravočasno zginil tako, da je preminil vsak sled za njim.“

„Kdo bi se nadejal“, reče Janko, „da bi tak bogataš tako kmalu prišel na kant.“

„Ej, kakšen bogataš?“ seže mu mati v besedo. „Imel je res nekaj zemljišča, toda gospodarstvo bilo je zanemarjeno, živine ni bilo nobene razun teh dveh konj, s katerima se je vozil naokrog, da bi ž njima stresal ljudem pesek v oči. Toda v mestu kolikor je bilo Židov, tolikim je bil dolžen, kajti doma si ni izposojeval, da ne bi zgubil zaupanja.“

„Čemu si je delal toliko dolgov, saj za domače potrebe in za družino dobil je dovolj denarja iz gospodarstva.“

„Lakomnost, moj dragi, želja po velikem dobičku bila je tega kriva. Resnica, da je bilo gospodarstvo zanemarjeno, vendar še bi se bilo dalo na njem mirno živeti, toda on je hotel biti gosposki, jel je iskati za to sredstva; bratil se je z Židi, sklepal ž njimi zveze, ti pa so ga tako zapredli v svoje mreže, da jim ni mogel več ujeti. V jedni vasi je najel mlin, v drugi žago tu je kupil kos gozda, tam barantal z voli; kdo bi seštel, česar vsega se je lotil ta človek! A povsod je imel zbgubo, kajti kako naj tekmuje kmet z židovsko barantijo! . . .“

„To je kazen božja radi Jožkovih, radi mene in za druge“, reče Janko. „Dobro, da je vsaj napisal pismo pred begom! Toda ker že govoriva o tem, pa mi ga vsaj pokažite, da z lastnimi očmi vidim svoje opravičenje.“

„Ne vem, če je Maričina skrinja odprta“, reče Matijčeva, „kajti ona je pismo spravila. Toda pojdem pogledat.“ Po teh besedah je zdirjala v čum nato ter se kmalu potem vrnila, noseč papir v roki.

„Poglej no Janko, če sem prinesla pravega, ker sama ga ne poznam“, je dejala, nudeč papir Janku.

Janko je vzel v roke pòlo papirja, popisano z Antonovo roko ter začel glasno čitati:

„Poslednje besede moji hčerki Marici.“

„Jaz, niže podpisani, bivši župan te občine, grem na tuje ter se nikdar več ne vrnem. Ker pa ne vem, kje in kedaj mi Bog dovoli končati svoje nečimno življenje, torej napišem tukaj svoje poslednje besede.“

„Draga hči, prosim te odpuščenja za to, da sem pripravil tvojega deda k temu, da je dal prepisati posestvo ná-me, ne pa na tvojo mater, po kateri bilo bi pripadalo tebi. Odpusti mi, da sem to posestvo nečimno zapravil ter ti zapustil za dedščino slabo ime.“

„Ne pričakuj me več domov, ker se nikdar ne vrnem. Po sprejemu tega pisma prosi Matijčeva, naj te vzameta pod svojo streho, ostani pri njima ter jima delaj. Vem, da ti ona ne odrečeta svojega varstva, ker sta vrla človeka, kakor je tudi njuni sin Janko, katerega sem očrnil pred ljudmi. Povej vsem vaščanom, da on ni kriv ničesar, da mi nikdar ni vzel kakega denarja, ker takrat, ko si sama videla, da ga v škrinji ni bilo, sem to jaz tako učinil, da ti prevare nisi zapazila. Ako bi se Janko kedaj vrnil ter bi te bila volja in bi te on hotel, pa se vzemita in jaz, dasiravno nevreden vaju blagoslovim.“

„Tvoje otroke, ko bi katere imela, uči pošteno živeti ter jih svari zlasti pred lakomnostjo, kajti iz nje izvira vse zlo, katero sem jaz doprinesel. Pazi že v mladosti na svoje otroke ter uči jih takoj v mladosti, ker pozneje se zamujeno ne da več popraviti.“

„Povej Matijcu, ko bi bil slušal v mladosti njegov svèt, ko sva bila še pri vojakih, pa bi bil sedaj pošten in srečen človek, tako pa sem uničen, torej znaj sama ter vsakemu povej in še vnukom zapusti v pismu sveto resnico, da sreče ne prinaša bogastvo, marveč čista vest.“

„Ne boš jedla, ne pila, ne spala ter ne uživala veselja, ako te vznemirja huda vest. Zlô se z malim začne in ako ga ne potlačiš, te umori.“

Po prečitanju tega pisma je nastala v sobi tišina, kajti Matijčeva in Janko sta se zamislila, ker nista čutila veselja do razgovora. To tišino je pretrgala skokoma pridirjajoča Marica.

„Janko! Oče so naročili, da urno prideš v pisarno.“

Janko je zdirjal v pisarno, kjer mu je oče pokazal pismo, katero je bila poslala iz Amerike Jožefova, v katerem je pisala, da je že prejela od Španjolca denar, da se pa doslej še ni mogla vrniti radi raznih sitnostij, ki so jo doletele. Pisala je, da čez par dnij odide, toda vrne se sama, kajti moža je pičila neka strupena kača, katerih je tam mnogo po polju in gozdih in da je revni Jožek pred nedavnim umrl.

„Revež“, rekel je Janko, prečitavši pismo, nisi učakal v življenju, da bi bil zadel kako terno; dobro, da se vrne vsaj Jožefova.“

„Radoveden sem, ali se naseli tu v vasi, ali mar pojde v mesto služiti?“ omeni Matija.

„Prišlo mi je na misel že poprej“, reče Janko, „če bi mar ne bilo mogoče Jožefove na-

staniti v občinski krčmi, za katero še občina nima krščanskega krčmarja? Toda sedaj, ko je Jožek umrl, bi občina nemara ne dala ženski krčme?"

„Počakaj“, odvrne na to Matija, „to je dobra misel in vredno je, jo nekoliko prerešetati ter spregovoriti o tem z odborniki.“

* * *

Svatba Janka in Marice imela bi se vršiti čez jeden teden, toda sedaj so sklenili počakati na Jožefovo. Marici to odlašanje res ni bilo po volji, toda ni se dolgo vznemirjala, kajti dva tedna po dohodu onega pisma bila je Jožefova že med njimi. Sedaj se je še le pričelo pravo veselje in pripovedovanje, h kateremu Jožefove ni bilo treba spodbujati.

Ko je bila svatba končana ter so se gostje dovolj naradovali in nagovorili, jela se je Jožefova zahvaljevati Janku za pomoč za vrnitev, pri čemur mu je nudila denar, ki ji je bil še ostal na potovanju. Janko pa ga ni hotel vzeti, ker mu je oče to zabranil, a Matija prijevši Jožefovo za roko, je dejal:

„Spravite, Jožefova, sedaj ta denar ter nam poznej vse skupaj vrnete. Sedaj boste potrebo

vali za gospodarstvo, kjer vam tudi ta betvica prav pride.“

„Moj dragi“, odvrne Jožefova. „jaz ne mislim gospodariti, ker nimam s čem. V službo pojdem delat pokoro za grehe svojega moža. Bog mu odpusti. Ne pojde mi slabo, ker sem navajena dela in tudi v zdravje mi služi.“

Tako je govorila Jožefova, ker ni vedela, da ji hoče Matija skazati novo dobroto. Ko pa je izvedela, da jo hoče imeti občina za krčmarico, ni od veselja vedela, kako se za to zahvaliti Matijčevim. Od istega dné jela je biti tudi kaj dobre volje, kajti noben drugi opravek ni bil za njo bolj primeren, nego ta, pri katerem se je mogla dovolj nagovoriti ter izvedeti novic.

Janko se je po ženitvi nastanil na očetovem zemljišču, radi česar se je Matija lahko počil od dela, kar je bil že davno zaslužil. Posvetil se je torej ves županstvu, kajti po Antonu ostale so občinske stvari v takem neredu, da je bilo kaj težavno spraviti jih na pravi tir. Toda čez pol leta bilo je že mogoče zapaziti, da tu ne županuje več Anton, marveč Matija. Krčma je bila pravilno ob devetih zvečer zaprta, pijancev, kričačev in ponočnjakov ni bilo, pota so bila posuta z gramozom, z jedno besedo: vsa

vas je bila kakor prerojena in ljudje so jeli pojmíti, da pri modrem in pravičnem županu se vsi skupaj počutijo dobro.

Ljudje po okolici so občudovali to Matijčevo vlado in Jožefova ga nikdar dovolj prehvaliti ni mogla.

„Jaz vam rečem“, je dejala enkrat svojim gostom v krčmi, „da še ni bilo in ne bo takega župana, kakor je Matija. Bog mu daj še dolgo živeti in županovati, kajti glejte, koliko je storil ta človek v tem kratkem času, da se temu ljudje načuditi ne morejo. Nú, pa tudi on je dokaj pretrpel radi onega . . . nočem imenovati njegovega imena, ki je Matijca imenoval bedaka ter mu prerokoval, da revno pogine. Med tem pa Matija, kot gospodar in župan lahko služi v vzgled vsej občini, oni pa je zgubil spoštovanje, odšel po svetu ter nemara nima kaj deti v usta, nima strehe nad glavo, ter nekje za plotom sklene življenje. Pa še na onem svetu ne najde mirú, ker je tolikim ljudem delal krivico in jih odrl. Tako, dragi moji, se godi vsem lakomnežem! . . .“

